

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YEREL YÖNETİMLERDE ENGELLİ BİREYLERİN KENTSEL YAŞAMA
UYUMU: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

Metin GÜREK
(Y1212.180020)

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU

Kasım, 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı Y1212.180020 numaralı öğrencisi **Metin GÜREK**'in "YEREL YÖNETİMLERDE ENGELLİ BİREYLERİN KENTSEL YAŞAMA UYUMU: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29.09.2015 tarih ve 2015/18 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **Öyküleri** ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak **başarılı** edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :20/10/2015

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ercan EYUBOĞLU

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Uğur TEKİN

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Armağan ~~GÖZAKMAN~~
GÖZAKMAN

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Yerel Yönetimlerde Engelli Bireylerin Kentsel Yaşama Uyumu: İBB Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya ’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (Kasım, 2015)

Metin GÜREK

ÖNSÖZ

Zaman geçtikçe büyüyen, gelişen ve küreselleşen dünyamızda, kentler de büyüyüp gelişmekte ve sayıları artmaktadır. Kentleşme altyapı, çevre kirliliği, ulaşım gibi bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir.

Bu konuda en büyük zorluğu yaşayan kesimde hiç kuşkusuz engelli bireylerdir. Engelli bireylerin yaşamını daha kolay hale getirebilmek için her ne kadar yasalarımızda bu konuya değinilmiş olsa da burada büyük görev yerel yönetimlere düşmektedir.

Bu çerçevede yerel yönetimlerin engelli bireylere sağladığı hizmetler kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği anlatılacak ve incelenecektir.

Yapmış olduğum çalışmam sırasında tecrübe, bilgi, birikim, yol gösterme, ilgi ve alakasını esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU'na, teşekkür ederim.

Kaynaklara ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Olcay MERİÇ'e, yabancı kaynak bulmada yardım eden arkadaşım Esin NALBANTOĞLU'na, yabancı kaynakların Türkçe'ye çevrilmesinde yardımcı olan Uğur AFACAN hocama ve diğer tüm dostlarıma sevgi, saygı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca tüm hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme ve eşim Sevgi GÜREK'e sonsuz teşekkür ederim.

Eylül 2015

Metin GÜREK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
1. GİRİŞ	1
1.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	2
1.2 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	2
1.3 ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
2. ENGELLİLİK	4
2.1. ENGELLİ NE DEMEKTİR?	4
2.2. ENGELLİ ÇEŞİTLERİ NELERDİR?	6
2.2.1. Zihinsel Engellilik.....	6
2.2.1.1. Zihinsel Engel Çeşitleri.....	6
2.2.1.2. Zihinsel Engellerin Nedenleri.....	11
2.2.2. Fiziksel Engellilik.....	12
2.2.2.1. Fiziksel Engel Çeşitleri.....	14
2.2.2.2. Fiziksel Engellerin Nedenleri.....	17
2.3. ENGELLİLERİN KENTSEL YAŞAMDA KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR.....	18
2.3.1. Sağlık Sorunları.....	19
2.3.2. Eğitim Sorunları.....	20
2.3.3. İstihdam Sorunları.....	21
2.3.4. Dış Mekan ve Ulaşım Sorunları.....	22
2.4. AB UYUM SÜRECİNDE YASAL ve HUKUKİ DAYANAKLAR.....	24
3. YEREL YÖNETİMLERİN ENGELLİ DÜZENLEMELERİ.....	26
3.1. YEREL YÖNETİM KAVRAMI.....	26
3.2. SOSYAL HİZMET ve YEREL YÖNETİM.....	26
3.3. ENGELLİLERE YÖNELİK YEREL HİZMETLERİN YASAL ZEMİNİ.....	27
3.3.1. Kanun, Tüzük ve Yönetmelikler.....	32
3.4. YEREL YÖNETİMLERİN ENGELLİLER İÇİN SOSYAL HİZMET ÇEŞİTLERİ	34
3.4.1. Bilişim ve Teknoloji Hizmetleri.....	34
3.4.2. Eğitim.....	35
3.4.3. Aynı Yardım.....	35
3.4.4. Nakdi Yardım.....	36
3.4.5. Sağlık Hizmetleri.....	36

3.5. YURTDIŞINDAKİ YEREL YÖNETİMLERİN ENGELLİ DÜZENLEMELERİ.....	37
3.5.1. Avrupa'daki Düzenlemeler.....	37
3.5.1.1. Almanya	37
3.2.1.2. İngiltere.....	40
3.5.2. ABD'deki Düzenlemeler.....	44
4. İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ve ENGELLİLER SORUNU....	48
4.1. İBB'NİN ENGELLİLERE SUNDUĞU HİZMETLER.....	48
4.1.1. Sosyal Hizmetler Müdürlüğü.....	48
4.1.2. Sağlık ve Hıfzıssıhha Müdürlüğü.....	51
4.1.2.1. Evde Sağlık Hizmeti.....	51
4.1.2.2. Gezici Sağlık Hizmetleri.....	52
4.1.2.3. Yaşam Evleri (Cep Darülacezeleri).....	53
4.1.2.4. Sağlık A.Ő.....	53
4.1.5. İSEM (İstanbul Engelliler Müdürlüğü).....	54
4.1.6. Görme ve İşitme Engelliler Kütüphanesi.....	56
4.1.7. İBB Trafik Müdürlüğü'nün Engelli Vatandaşlar İçin Hizmetleri.....	57
4.1.7.1. Trafik Eğitim Parkı.....	57
4.1.7.2. Hissedilebilir Yüzeyler.....	57
4.1.7.3. Yaya Geçidi İçerisindeki Kılavuz Çizgiler.....	58
4.1.7.4. Sesli Sinyal.....	58
4.1.7.5. Kabartma Kroki.....	58
4.1.7.6. Kabartma İstanbul Haritası	59
4.1.7.7. Kaldırım Üzerindeki Sinyalleri Öteleme.....	59
4.1.7.8. Kaldırım Üzerindeki Levhaların Ötelenmesi.....	59
4.1.8. İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün Hizmetleri.....	59
4.1.8.1. Özürlülere Teknoloji Yoluyla Sunulan Seyahat Hizmeti	60
4.1.8.2. İnternet Üzerinden Sunulan Hizmetler	60
4.1.8.3. Mobil Hizmetler.....	61
4.2. İBB'NİN ENGELLİ HİZMETLERİNİN YURTDIŞINDAKİ BELEDİYELE KARSILAŐTRILMASI	62
5. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	64
KAYNAKLAR.....	67
EKLER.....	75
ÖZGEÇMİŐ.....	84

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BAĞ-KUR	: Esnaf, Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız alışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BELBİM	: İstanbul Belediyeleri Bilgi-İşlem Enerji Sanayi ve Ticaret A.ř.
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GPS	: Global Positioning System (Küresel Konumlandırma Sistemi)
İ.E.T.T	: İstanbul Elektrik, Tramway, Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İSEM	: İstanbul Engelliler Merkezi
İSGB:	: İş Sağlığı ve Güvenliği Birimi
İşKUR	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
LCD	: Liquid Crystal Display (Sıvı Kristal Ekran)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TS	: Türk Standartları

YEREL YÖNETİMLERDE ENGELLİ BİREYLERİN KENTSEL YAŞAMA UYUMU: İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Yapılan araştırmalar, dünyanın her yerinde engellilerin çok büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesimlerinden geldiğini ve yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir. Bu belirleme gelişmiş ve endüstrileşmiş ülkeler için de geçerlidir. Kuşkusuz bu gerçek, bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde çok daha çarpıcı ve dramatik yönleriyle yaşanmaktadır. Engelli bireylerin sorunları sadece işsizlik ve yoksullukla sınırlı değildir. Bu bireyler, eğitim alanından seyahat konusuna kadar pek çok yerde engellerle karşılaşmaktadırlar. Medeni bir toplumda sosyal adaletin sağlanabilmesi kilit rol oynamaktadır. Yerel yönetimlerin görevi, yerel topluluğun sorunlarına hizmet üretmek olduğuna göre, bu gruplara, hayatlarını kolaylaştıracak ve idame ettirebilecek ortamı sağlamakla ilgili projeler geliştirmesi ve uygulamaya koyması gerekmektedir.

Bu araştırma, fiziksel engelli bireylerin kentsel yaşam içinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlar karşısında yerel yönetimlerin aldığı tutumu incelemeyi amaçlamaktadır. Yerel yönetimlerin, engelliler için sunduğu hizmetler ve bu hizmetlerin yeterliliği incelenecektir. Araştırma İstanbul Büyükşehir Belediyesi kapsamında tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, sosyal politika, sosyal hizmetler, bedensel engelliler, zihinsel engelliler

**ACCOMODATION OF THE DISABLED TO URBAN LIVING IN LOCAL
ADMINISTRATIONS EXAMPLE: ISTANBUL METROPOLITAN
MUNICIPALITY**

ABSTRACT

Research shows that the vast majority of disabilities all over the world come from the poorest sections of society and they live in poverty. This determination is also true for developed and industrialized countries. Undoubtedly this fact is experienced even more striking and dramatically in developing countries like in our country. The problems of people with disabilities is not only confined to unemployment and poverty. These individuals are faced with obstacles in many fields like education and travelling. To achieve social justice in a civilized society plays a key role. The task of local governments is to produce services to the problems of local communities. Thus, one of their responsibilities is to serve to disadvantaged people. For this reason, local governments are required to develop projects that make disabilities' lives easier and provide a sustainable life for them.

This study aims to study physical disabilities' problems encountered in urban life and the attitude towards these issues taken by the local authorities. Services offered by the local government for the disabled and efficiency of these services will be examined. Research will be covered by Istanbul Metropolitan Municipality

Key words: Local governments, social policy, social services, physical disabilities, mental disabilities

1. GİRİŞ

Engellilik kavramı en geniş anlamı ile, sosyal hayata katılımdaki sınırlanmışlık ya da eksiklik durumu olarak kabul edilmektedir. Engellilik, bir özürlülük halinden dolayı, bireyin belirli aktiviteleri ve sosyal yaşamdaki rollerini yerine getirememesi halidir. Engelliliği ortaya çıkaran özürlülük, tedavisi mümkün olmayan ancak rehabilite edilebilen bir durum olarak kabul edilmektedir. Engelli bireylerin sosyal yaşam içinde karşılaştıkları zorluklar uzun yıllar boyunca yönetim politikalarının öncelikli konusu olmamıştır. Bu nedenle hem iş hem de sosyal hayatta kendilerine yer bulamayan engelliler gittikçe toplumdan uzaklaşan bireyler haline gelmişlerdir. Ancak bugüne baktığımızda, içinde yaşadığımız toplumun Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin de etkileriyle engellilik, üzerinde yaygın ölçekte politika üretilir bir olgu haline gelmiş ve engelli bireyler yaygın ilgi ile karşılaşır olmuşlardır. Özellikle engelli kimselerin eğitimleri ve çalışma hayatına katılımları konusunda, tartışmalar ve bu tartışmalar doğrultusunda çokça projeler üretilmektedir. Engelli bireylerin eğitilerek çalışma hayatında yer almaya başlamaları bir yandan kendilerini parçası oldukları toplumun anlamlı bir parçası kılmakta; bir yandan da hem fiziksel; hem de sosyal dünyada daha görünür olmalarını sağlamaktadır (Alvar, 2014).

Demokrasinin en önemli basamaklarından biri yerinden yönetimdir. Belediye hizmetleri, vatandaşa en yakın yerde, en doğru ve en uygun yöntemlerle verilmeli ve bu hizmetler verilirken, engellilerin, yaşlıların, düşkünlerin, yoksulların ve diğer dezavantajlı grupların bu hizmetlerden yararlanmalarına öncelik tanınmalıdır (Kaya, 2014).

Belediye başkanının görevlerinden bir kısmı da; bütçede yoksul ve muhtaç vatandaşlar için ayrılmış olan ödeneği kullanmak, engelli vatandaşlara yönelik hizmetleri yürüterek engelli merkezleri oluşturmaktır. Belediye başkanı, belediyenin giderleri arasından, yoksul, muhtaç ve kimsesiz ve engelli bireylere yapılacak sosyal hizmetler için öncelik vermelidir (Kaya, 2014).

Sosyal güvenliği tehlike altında olan engelli bireyler, yaşadıkları bölge belediyesinden sosyal yardım ve hizmet talebinde bulunma hakkına sahiptir (Kaya, 2014).

Belediyeler ayrıca engellilerin toplumsal, sosyal, kültürel ve ekonomik hayata katılımı için tedbirler almalı ve bunlara yönelik politikalar geliştirmelidir (Kaya, 2014).

Bu çalışmada fiziksel engelli bireylerin kentsel yaşam içinde yaşadığı sıkıntılarda yerel yönetimlerin tutumu incelenmiştir. Ülkemizde geçmişten günümüze pek çok siyasi parti liderleri veya mensupları tarafınca seçim öncesi yapılan vaatlerde birisi çiftçiyi, diğeri işçiyi, kimisi emekliyi bir başkası da fakir, fukara ve engellileri koruyup kollamak ve yaşam standartlarını yükseltmek için bir takım vaatlerde bulunmuşlardır. Her nedense seçim sonrası bu vaatler yerine getirilmemiştir. Süratli, etkin, verimli, ekonomik, nitelikli bir kamu yönetimi anlayışı ile engelli bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmaya yönelik yerel yönetimlerde reformlar yapılabilir. (Eyüboğlu, 2000) Çalışmanın birinci bölümünde engellilik kavramına yer verilmiştir. İkinci bölümde, yerel yönetimlerin engelli düzenlemeleri ile yurtdışındaki gelişmiş belediyelerin engelliler ile ilgili olarak yürüttüğü çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, ülkemizde engelliler ile ilgili geliştirilen yasa ve düzenlemeler incelenmiş ve yurt dışındaki benzer uygulamalara yer verilmiştir. Çalışma İstanbul Büyükşehir Belediyesi kapsamında yapılmıştır.

1.1 ARAşTIRMA KONUSU: Fiziksel engelli bireylerin kentlerde hayat sürdürürken karşılaşmış oldukları sorunlar hakkında, yerel yönetimlerin yaklaşımı üzerine İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) örneği araştırılarak incelenmiştir.

1.2 ARAşTIRMANIN ÖNEMİ: Dünya Sağlık Örgütü' nün tanımına göre engellilik, sağlığın bozulması ve bedensel etkinliklerin kısıtlanmasını kapsayan genel bir kavramdır (www.who.int).

Sosyal hayata katılımında, meslek sahibi olmada ve toplumsal yaşam içinde yer bulma konusunda diğeri bireylere göre tamamen veya kısmen yoksun olan kişilere engelli, bu kişilerin oluşturduğu guruplara ise engelliler veya engelli gurupları denilmektedir (Dalkıranoğlu ve Çetinel 2008: 247).

Yapılan araştırmalarda, dünyanın her yerinde engelli bireylerin daha ziyade toplumun ekonomik yönden kısıtlı kesimlerinden geldiği ve bu bireylerin yoksulluk içinde yaşadıkları görülmektedir. Bu tespit gelişmiş ülkeler için de geçerlidir. Gelişmiş ülkelerde bile durum bunu gösteriyorken Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bu durum daha da belirgin bir durumdadır. Engelli bireylerin yoksulluk içinde yaşamalarının en önemli nedenlerinden biri bu bireylerin istihdam konusunda yaşadığı sıkıntılardır. Bu nedenle istihdam sorunu engelliler için en önemli sorunlardan birisidir. Yoksulluğa neden olan istihdam sorunu engellilerin toplumun diğer fertleriyle bütünleşmesinin de sebebi olmaktadır (Karataş 2002:4).

Engelli bireylerin sorunları sadece işsizlik ve yoksullukla sınırlı değildir. Bu bireyler, eğitim alanından seyahat konusuna kadar pek çok yerde engellerle karşılaşmaktadırlar. Medeni bir toplumda sosyal adaletin sağlanabilmesi kilit rol oynamaktadır. Yerel yönetimlerin görevi, yerel topluluğun sorunlarına hizmet üretmek olduğuna göre, toplulukta yaşayan dezavantajlı kişilere hizmet etmek yükümlülüklerinden biridir. Bu nedenle, yerel yönetimlerin, bu gruplara, hayatlarını kolaylaştıracak ve idame ettirebilecek ortamı sağlamakla ilgili projeler geliştirmesi ve uygulamaya koyması gerekmektedir.

1.3 ARAşTIRMANIN AMACI: Bu araştırma, fiziksel engelli bireylerin kentsel yaşam içinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlar karşısında yerel yönetimlerin aldığı tutumu incelemeyi amaçlamaktadır. Merkezi yönetim tarafından yasalar ile engelli bireylere ilişkin her ne kadar düzenleme yapılmış olsa da yeterli olmadığı görülmektedir. Bu durumda engelli bireylerin ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çalışmaların yapılmasında yerel yönetimlere iş düşmektedir. Bu kapsamda yerel yönetimlerin, engelliler için sunduğu hizmetler ve bu hizmetlerin yeterliliği incelenecektir. Araştırma İstanbul Büyükşehir Belediyesi kapsamında tutulacaktır.

2. ENGELLİLİK

2.1. ENGELLİ NE DEMEKTİR?

Engeli kavramı ile ilgili olarak farklı zamanlarda farklı tanımlar yapılmıştır. Engelli kavramı, genel olarak, doğum sırasında ya da sonradan meydana gelen hastalıklar, sakatlıklar (vücudun zihinsel, işlevsel, görsel, ruhsal farklılıkları) dikkate alınarak, yaşamın birçok alanında engellerle karşılaşan ve kısıtlanan kişiler kastedilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü' nün tanımına göre engellilik, sağlığın bozulmasını ve bedensel etkinliklerin kısıtlanmasını kapsayan genel bir kavramdır. Bu tanımın içine, vücut yapısındaki ve işlevlerindeki bir sorundan ileri gelen sakatlık, bir görevi yerine getirirken ya da bir hareketi tamamlarken karşılaşılan hareket kısıtlılığı ve hayata bağlılık ve yaşam şartlarına uyum bağlamında kişilerin yaşadıkları zorluklar da dahil edilebilir (www.who.int).

Birleşmiş Milletler'in engelli kelimesine getirdiği tanım, "Normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar kişiler engelli olarak tanımlanır" şeklindedir (Aslan ve Şeker, 2011:56).

Ülkemizde ise özürlü kavramı kanunda¹; "Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlüğü olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi" olarak tanımlanmaktadır. Sosyal hayata katılımında, meslek sahibi olmada ve toplumsal yaşam içinde yer bulma konusunda diğer bireylere göre tamamen veya kısmen yoksun olan kişilere engelli, bu kişilerin oluşturduğu guruplara ise engelliler veya engelli gurupları denilmektedir (Dalkıranoglu ve Cetinel 2008: 247).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun yaptığı tanıma göre ise, engelli; "doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel,

¹ 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi” olarak tanımlanmıştır (www.istanbulsaglik.gov.tr).

Bu noktadan hareketle engellilik olgusu da; doğumla veya sonradan meydana gelen herhangi bir hastalık ya da kaza sebebiyle bireyin bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve toplumsal işlevlerinde herhangi bir oranda sürekli azalma ve kayıplara neden olan, uzuv eksikliği ya da bozukluğu sonucunda yaşam gereklerine uyum ve günlük gereksinimlerini karşılamada zorluk çekme hali biçiminde tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda engellilik, kişideki yetersizliklere dayandırılmakta ve engelli kişiler yetersizlikleri olması gerekçesiyle toplumda diğer kişilerden ayrı bir biçimde değerlendirilmektedir. Bu tür bir değerlendirme Özgökçeler’e (2006: 198)’ göre, engellileri aciz ve yetersiz olarak görmekle birlikte, engellilerin ayrımcı ve dışlayıcı tutumlara maruz kalmalarına neden olmaktadır.

Engelli kavramının literatürde de birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Örneğin Karataş (2002: 4), “Engellilik bir kişinin özürlüğü sonucu sosyal ve mesleki işlevlerini yerine getirirken karşılaştığı ayrımcı uygulamalar, toplumsal sınırlamalar ve dezavantajlardır.” Şeklinde bir tanım getirirken Sarı ve ark. (2012:98) engel kavramını; yetersizliği olan bireyin çevreyle etkileşiminde karşılaştığı problemi” olarak tanımlamaktadırlar.

Engellilik genel olarak, bir kişinin sahip olduğu engel ya da dezavantaj sonucunda toplum içindeki kendisine ait olan sosyal ve kültürel rolünü yerine getirememesi olarak tanımlanabilir. Engelli bir bireyin toplum içinde yaşadığı uyum sıkıntısı genel olarak bu kişinin çevresi ile olan ilişkisi ile ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde engellilerle ilgili en önemli problemlerden biri, bu vatandaşlar hakkında düzenli olarak veri toplanamamasıdır. Ülkemizde engelliler ile ilgili olarak yapılmış olan en kapsamlı araştırma 2002 yılındaki Devlet İstatistik Enstitüsü’nün hazırladığı araştırmadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; toplam nüfus içinde özürümlülerin oranı % 12.9’dur. Bunun %2.58’i ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürümlü (OGİDKZ), %9.70’i ise süreğen hastalığı olanlardır (Gündüz, 2007: 31).

2.2. ENGELLİ ÇEŞİTLERİ NELERDİR?

Engellilik kavramını genel olarak, fiziksel, zihinsel ve duyuumsal (görme, işitme vb) olarak 3 grup altında incelemek mümkündür. Ancak bazı literatürlerde duyuumsal engeller, fiziksel engelli gruplar içinde de değerlendirilmektedir. Bu çalışmada da duyuumsal engellilik, fiziksel engelli gruplar içinde incelenecektir.

2.2.1. Zihinsel Engellilik

Zihinsel engelli bireyler, çocukluktan itibaren özel bir eğitime gereksinim duydukları için önemli bir grubu oluşturmaktadırlar. Zihinsel engelli çocuklarla ilgili olarak ilk tanımlar 1800'lü yıllarda yapılmıştır. 1900lü yıllara gelindiğinde ise bu konuda daha bilimsel ve açıklayıcı tanımlar yapıldığı görülmektedir (Eripek, 1996:95).

Geri zekalılık olarak da adlandırılan zihinsel engellilik, halihazırda olan işlevlerde önemli sınırlılıkları işaret etmektedir. Bu zihinsel işlevlerde önemli düzeyde normalaltı bir durum ile birlikte uyumsal beceri alanlarından da (iletişim, öz bakım, ev hayatı, sosyal beceri, topluma yararlılık, kendi davranışlarını yönetme, sağlık ve güvenlik, akademik beceri, boş zaman ve iş) iki ya da daha fazlasında sınırlılık gösterme durumu olarak kabul edilmektedir. Geri zekalılık durumu 18 yaşından önce genellikle çocukluk yıllarında ortaya çıkmaktadır (Eripek, 1996:95).

2.2.1.1. Zihinsel Engel Çeşitleri

Zihinsel engelliliği de kendi içinde bazı sınıflara ayırmak mümkündür. Engelli bireylerin gösterdiği farklılıklara göre yapılan bu sınıflandırma, konunun daha iyi kavranmasını açısından önemlidir. Bu sınıflama, hem tanı ve tedavi sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi hem de literatür çalışmaları açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu sınıflama şöyledir (Eripek, 1996:96);

a. Geçici zihinsel engellilik; Geçici zihinsel engellilik durumu, kişinin gerçek hayatında normal ve hatta bazen normal üstü bir zekaya sahipken, bazı sebeplerle zihin gelişiminde ve fonksiyonlarında geçici bir yavaşlama ve gerileme olması durumudur. Bu durum isminden de anlaşılacağı gibi kalıcı değil geçici bir durumdur. Hastalığı

oluşturan nedenler ortadan kalktığı zaman kişi normal zekasına kavuşmaktadır. Geçici zihinsel engellilik durumunu ortaya çıkaran nedenler aşağıdakilerden biri olabilir (Eripek, 1996:96):

- Motor gelişiminde gecikme olması
- Konuşma gelişiminde gecikme oluşu
- Görme veya işitme engeli olma durumu
- Düzeltilebilen hidrosefali
- Tıbbi müdahale ile önlenilecek az düzeyde tiroid bezi salgısı
- Hafif düzeyde şizofreni durumu
- Uygunsuz bir sosyal çevre
- Düzeltilebilme imkanı olan sorunlar
- Okumada, konuşmada, heceleme zorluğu
- Epilepsi sonucu görülen davranışlar
- Hatalı ölçme sonucunda yanlış tanı konulması

Tüm bu rahatsızlıkların nedeni olarak bazen yanlışlıkla zeka özürüllüğü teşhisi konulmaktadır. Oysa bu saydığımız durumlar, uygun yöntemlerle veya doğru bir tanı konması halinde ortadan kaldırılabilecek geçici durumlardır. Bu nedenle bu durumları yaşayan kişilere teşhis koymak çok hassas ve dikkat gerektiren bir konudur.

b. Gerçek Zihinsel Engellilik: Zihin gelişiminde ve fonksiyonlarında meydana gelen yavaşlama, duraklama veya gerileme nedeniyle kişinin davranışlarında yaşıtlarına göre gerilik ve yetersizlik hali gösteren kalıcı bir durumdur (Eripek, 1996:97).

c. Klinik Tip Zihinsel Engellilik; Bu tipteki geri zekalılık durumu, genellikle organik kaynaklı olmakta ve klinik çalışmalara konu olduğu için bu ismi almaktadır. Tanımı kısaca: “ İç salgı bezlerinde, vücut metabolizmasında, bedende, kafada, gözde ve derinin yapısında ve görüntüsünde patolojik sebeplere bağlı ve farklı özelliklere sahip bir zihinsel engellilik” olarak yapılmaktadır. Klinik tip zihinsel engelliliğe çok ağırdan hafif düzeye kadar her düzeyde rastlanılabilmektedir (Eripek, 1996:97).

c.a. Hidrosefali: Halk arasında “iri kafalı”, olarak adlandırılmaktadır. Bunun nedeni, bu rahatsızlığın en belirgin özelliği kafanın vücuda oranla belirli derecede büyük

olmasından kaynaklanmaktadır. Bazen bu büyüklük vücut dengesini bozacak kadar olabilmektedir. Hidrosefali kimi durumlarda erken ölümle sonuçlanabildiği gibi, bazen de büyük basınç yaratarak felç durumu yaratabilmektedir. Bu rahatsızlık, beyin zarı ile kafatası arasında bulunan serebro-spinal sıvısının gerektiğinden fazla olması nedeniyle oluşmaktadır. Artan sıvı beyin üzerindeki basıncı artırır, beynin gelişimini engeller ve fonksiyonlarını bozar. Tıptaki ilerlemeler ışığında beyine yapılan müdahaleler sonucunda ölüm oranları düşürülmüş ve bazı hastalarda normal gelişimin sağlanabilmiştir (Eripek, 1996:97).

c.b. Mikrocefali: Mikrocefali ise hidrosefalinin aksine kafanın bedene göre olması gerekenden daha küçük olması durumudur. Bu hastalığın nedeni ise kesin olarak bilinmemekle birlikte kalıtsal bir durum olduğu düşünülmektedir. Kafanın vücuda oranla küçük olması beynin gelişimini engellediği için zihinsel engellilik durumu meydana getirmektedir (Eripek, 1996:97).

c.c. Kretenizm: Troid bezinin tiroksin hormonunu olması gerekenden daha az miktarda salgılamasıyla oluşan bir hastalıktır. Tiroksinin az miktarda salgılanması vücutta birçok gelişim bozukluğu yarattığı gibi zihin gelişiminde ve fonksiyonlarında da bozukluk yaratmaktadır. Hastalığın tıbbi operasyon ile düzeltilebilir olanı geçici kalıcı olanı ise gerçek zihinsel engelliliğe neden olmaktadır.

c.d. Mongoloizm-Down's Sendromu: Mongoloizm-Down's Sendromuna, mongollara benzetildiği için mongoloizm de denilmektedir. Mongoloizm, kan, kemik, deri ve ilik hücrelerinde görülen kromozom fazlalığı ve diğer bozukluklar sonucunda oluşan bir hastalık olarak bilinmektedir.

Zihinsel engelli olarak tanımlanan çocukların % 5,6 gibi bir oranı Down Sendromlu olanlar belirlenmiştir. Geç yaşta anne olmak çocuklardaki bu hastalık oranını arttırmaktadır. Ancak hastalığın nedeni tam olarak bilinmemekte ve annenin yaşı ile tam olarak ilişkilendirilmemektedir (Eripek, 1996:97).

c.e. Phenylketenuria (PKU): Phenylketenuria hastalığı metabolizma bozukluğu sonucunda oluşmaktadır. Vücut, fenilanin maddesini tyrosine dönüştürmekte yetersiz kalmakta ve bu durumda yoğunluğu artan fenilanin beyinde hasara yol açmaktadır. Bunun sonucunda ise zeka geriliği meydana gelmektedir. Yeni doğmuş bebeklerde

görülme olasılığı 12000-15000'de birdir. Günümüzde doğumdan hemen sonra yapılan kan testleri ile hastalık tanısı konulabilmektedir (Eripek, 1996:97).

PKU tanısı konulan çocuklarda özel bir beslenme diyeti uygulanması gerekmektedir. Bu özel diyet uygulamalarına erken yaşlarda başlandığı takdirde hastalığın tedavisinde başarılı sonuçlar alınmaktadır. Koch ve arkadaşlarının yapmış olduğu bir araştırmada, PKU tanısı konulan çocuklarda tedaviye bir aylıkken başlanıldığında iki aylıkken başlanılmasına göre daha başarılı sonuçlar alındığı ortaya çıkmıştır (Eripek, 1996).

c.f. Maple Syrup (idrar bozukluğu): Maple Syrup (idrar bozukluğu) metabolizma bozukluğundan kaynaklanan bir hastalıktır. Bu hastalığa sahip olan kişilerde amino asit düzeyi olması gerekenden daha yüksektir. Böyle bir hastalığı olan çocuklardaki bu durum, anne baba tarafından kolayca fark edilebilmektedir. Çocuğun idrarında özel bir koku vardır ve bu koku yakıcı bir özelliğe sahip olduğu için rahatsız edici bir kokudur. Bu hastalığa sahip olan kişilerin özel bir beslenme uygulamaları gerekmektedir.

c.g. Galaktosemia: Yeni doğmuş bebeklerde görülen ve yine bir tür metabolizma bozukluğu nedenli hastalık türüdür. İdrarda şeker, albümin, amino asit fazlalığı bulunmaktadır. Bu hastalık, katarakt adı verilen görme bozukluğuna neden olmakta, beyinde ise merkezi sinir sisteminde tahribat yaparak zihinsel engelliliğe sebep olmaktadır. Kan ve idrar testleri en uygun tanı yöntemleridir. Kalıtsal bir özellik taşıyan bu hastalıkta yine özel bir beslenme rejimi uygulanmaktadır (Eripek, 1996:97).

c.h. Serebral Palsy (beyin felci): Beyin felci, anne karnında, doğum esnasında veya doğum sonrasındaki oluşan faktörler sebebiyle beynin hasar görmesiyle meydana gelmektedir. Beyin felci, tedavisi mümkün olmayan bir hastalıktır. Kalıtsal bir özelliği bulunmamaktadır. Beyin felcine uğrayan kişilere "spastik kişiler" de denilmektedir. Bu özür grubundaki bireylerde spastik terimi; kasların istençsiz bir şekilde hareket etmesi ve esneme davranışına karşı ise kasların aşırı direnç göstermesi olarak tanımlanmaktadır. Spastik çocukların aynı anda mutlaka zihinsel engelli olmaları gibi bir kural bulunmamaktadır ve spastik olmalarına rağmen normal bir zekaya sahip olabilmektedirler. Hastalığın tam bir tedavisi mümkün olmasa da kasların daha rahat

kullanılabilmesi için fizyoterapi uygulaması hastaya çok önemli yararı olmaktadır (Çengelci ve Özekes, 1997: 27).

d. İdiot Savantlar

İdiotluk, zihinsel engellilik çeşitleri içinde en ağır olan hastalıktır. İdiot savantlar ağır derecede zihinsel engelli olmalarına rağmen belirli bir yetenek alanında normal zekaya sahip olan kişilere göre çok üstünde başarılar göstermektedirler. Toplum içinde bu hastalara çok az sayıda rastlanmaktadır. İdiot savantların normal zekaya sahip insanlara göre üstün bir şekilde başarılı oldukları yetenek alanları 10 grupta toplanmaktadır. Bunlar;

- Koku duyusu üstün şekilde gelişmiş olanlar
- Görme duyusu üstün şekilde gelişmiş olanlar
- Hareki fonksiyonları ve mekanik işlerin yapımı konusundaki yetenekleri üstün şekilde gelişmiş olanlar
- Bazı eşya ve hayvan resimlerini yapma konusunda yetenekleri üstün şekilde gelişmiş olanlar
- Konuşulan her şeyi ezberleyerek tekrar etme yetenekleri üstün şekilde gelişmiş olanlar
- Belirli tarihleri, yer ve olayları unutmama gibi yetenekleri üstün şekilde gelişmiş olanlar
- İşitme duyusu yetenekleri üstün şekilde gelişmiş olanlar
- Sayılar ve sayıların ilişkilerini kavramada yetenekleri üstün şekilde gelişmiş olanlar
- Bazı matematiksel işlemleri yapmada yetenekleri üstün şekilde gelişmiş olanlar (Çengelci ve Özekes, 1997: 27).

Ancak bu yeteneklerinin dışında kendi yaşlarına göre IQ'ları genellikle düşüktür. İdiotlar hakkında yazılan yazılarda zihinsel engelli olup olmadıkları tartışma konusudur. Bazı araştırmacılar bu kişileri aşırı derecede içe kapanık kişilikler olarak tanımlamaktadır.

2.2.1.2. Zihinsel Engellerin Nedenleri

Zihinsel engelliliğin nedenleri genel olarak doğumdan önceki süreç, doğum sırasında yaşananlar ve doğum sonrasındaki nedenler olarak 3 ana başlıkta ele alınmaktadır. Bu çalışmada da zihinsel engelliğin nedenleri bu 3 başlık altında incelenmiştir.

Doğum öncesi nedenler; Doğumdan önce özellikle bebeğin anne karnındaki ilk 3 ayında annenin geçirmiş olduğu bazı hastalıklar (AIDS, frengi, rubella, taksoplazma, sifiliz vb.) ile annenin kullanmış olduğu nikotin, uyuşturucu, kimyasal maddeler ve bazı ilaçlar bu nedenlerin başında gelmektedir. Bunların dışında annenin maruz kaldığı radyasyon, beslenme bozukluğu, genetik bozukluğu, metabolik bozuklukları, kromozom sapmaları gibi etkenler de çocuğun zihinsel engelli doğmasında etken olabilmektedir. Tüm bu etkenlerin dışında bazı araştırmalar kan uyuşmazlığının da çocuk üzerinde bu tür bir etki yaratabildiğini göstermektedir (Yörükoğlu, 1992: 45).

Doğum sırası nedenler; Yapılan araştırmalarda fazlaca düşük yapmanın geç ya da erken doğumun zihinsel geriliğe doğrudan bir etki yaptığına dair bir bulgu bulunamamıştır. Ancak buna karşın bu şekilde doğan (geç ya da erken) bebeklerin bazı enfeksiyonlara ve hastalıklara karşı normal doğan bebeklere göre daha açık oldukları görülmektedir. Dolayısıyla bu hastalık ve enfeksiyonlar nedeniyle bu şekilde doğan bebekler zihinsel geriliğe daha yatkın olabilmektedirler. Bunun dışında doğum esnasında yaşanan beyin zedelenmesi, oksijen yetersizliği, kordon düğümlenmesi, bebeğin anne ayaktayken doğması gibi güç doğumlar zihinsel engelliliğe neden olabilmektedir (Bukatko ve Daehler, 2001: 67).

Doğum sonrası nedenler; Zihinsel engelliliğin doğumdan sonra oluşan nedenleri arasında, kafa yaralanmaları ve zedelenmeleri, beyinde oluşan tümör veya iltihap, zehirlenme, diğer beyin hastalıkları, enfeksiyonlar, beslenme bozukluğu, yetersiz sağlık koşulları ve bakımsızlık sayılabilir. Ayrıca, kurşun ya da cıva zehirlenmesi beyinde iltihaba neden olabileceği için zihinsel engelliliğin nedeni olabilmektedir. Şiddet nedeniyle yaşanan beyin kanamaları da yine zihinsel geriliğin nedeni olabilmektedir (Bowe, 2004: 86).

2.2.2. Fiziksel Engellilik

Fiziksel engellilik durumu, zihinsel engellikte olduğu gibi yine doğumdan önceki süreç, doğum sırasında yaşananlar ve doğum sonrasındaki nedenler olarak 3 ana başlıkta ele alınmaktadır. Bu üç süreçte yaşanan iskelet (kemik), kas ve sinir sisteminde yaşanan bozukluklar sonucunda, beden çeşitli yeteneklerini belirli derecelerde kaybetmektedir. Bu nedenlerle toplumsal hayatta bakım ve rehabilitasyon hizmetlerine ihtiyaç duyarak yaşayan bu kişilere fiziksel engelli; bu duruma neden olan durumlara ise fiziksel engel denilmektedir.

Doğum öncesi, doğum sırası ve sonrasında yaşanan nedenlerle ince ve kaba motor gelişimleri olumsuz şekilde etkilenen bu kişilerin bazı hareket ve becerileri kullanmada sınırlılık yaşamaktadırlar. Fiziksel engelliliğe neden olan durumlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir.

a. Serebral Palsi: SP (CP) şeklinde kısaltılarak anılan bu hastalık grubu, 0-2 yaş aralığında gelişimini tamamlayan beynin, gelişimi esnasında zarar görmesi nedeniyle ortaya çıkmış olan duyu algı ve hareketteki bozukluklardır. Hastalığın ağırlık düzeyi, beyin zedelenme oranına, zedelenmenin beynin hangi bölümünde gerçekleştiğine, ve hastanın yaşına göre değişiklik göstermektedir. Oluşan bu durum ilerleyici bir özelliğe sahip değildir. Beyinde oluşan bu hasar, tüm vücudu etkilemiş ise bu duruma tetraparezi, sadece bacakları etkilemişse diparezi, vücudun tek bir yarısını etkilemiş ise hemiparezi, tek kolu veya tek bacağı etkilemiş ise monoparezi olarak adlandırılmaktadır. Görüldüğü gibi bu klinik tablo kendisini farklı şekillerde göstermektedir (Kobal, 2005: 361).

a.a. Spastik Tip: Kasın istek dışı sertleşmesini ifade etmektedir; hareketlerde yavaşlama, kontrol güçlüğü ve çeşitli hareketlerde ise tamamen kayıplar yaşanmasına sebep olmaktadır.

a.b. Atetoid Tip: Kasların bazı zamanlar sertleşmesi bazı zamanlar ise gevşemesi olarak ifade edilmektedir. Bu durum pozisyon ve yapılan harekete göre değişiklik göstermektedir. Kişinin hareketleri istemsiz olarak, yavaş ve sürüncemeli olarak gerçekleşmektedir.

a.c. Ataksik Tip: Kişinin duruşunda, denge bozukluğu ve hareketlerinde titreme ve koordinasyon bozukluğu yaşanması durumudur.

a.ç. Hipotonik Tip (Gevşek): Vücudun tüm kasları istemsiz olarak gevşektir.

a.d. Karışık Tip: Serabrel Parsinin tüm farklı tiplerindeki özellikleri bir arada taşıyan bir durumdur.

b. Merkezi Sinir Sistemini Etkileyen Dejeneratif, Metabolik ve Genetik Kökenli Hastalıklar: Motor gelişimde yaşanan geriliğe bağlı olarak hareket ve fonksiyonlarda kayıplara yol açmaktadır. (Down sendromu, Williams sendromu vb.) (Kobal, 2005: 362).

c. Mental Motor Retardasyon (MMR) (Mental Motor Geriliği): Zekada, duylarda, algıda ve motor gelişimdeki bozuklukların belirli oranlarda bir arada görülmesi durumu olarak ifade edilmektedir (Kobal, 2005: 362).

ç. Doğuştan Kol Felci (Brakial Pleksus Yaralanması): Doğum esnasında bebeğin koluna giden sinirlerde zedelenme yaşanmasıyla ortaya çıkan, hareketleri ve duyları etkileyen felç durumudur. Etkilenen kolun olduğu bölgeyi felç eden tek taraflı bir tablodur. Tamamen bir felç durumu olabileceği gibi el ve omuz bölgesinde kas zayıflığı şeklinde de görülebilir (Kobal, 2005: 362).

d. Omurilik Kapanma Defektleri (Spina Bifida-Meningomyelose): Genellikle bacaklarda (tek ya da çift bacak) felce neden olan bir hastalıktır. Hastalığın nedeni, omurilik ve omurilik sıvısının kese şeklinde dışarıya doğru fitik oluşturmasıdır. Bazı durumlarda omurilik sıvısı beyin için kapalı kalarak hidrosefaliye (baş büyümesi) neden olabilmektedir. Baş büyümesi hastalığı ise beyin gelişimini olumsuz yönde etkileyerek fiziksel engelliliğe de neden olabilmektedir (Kobal, 2005: 362).

e. Doğuştan Var Olan Kas Hastalıkları: İskelet ve kas yapısında bozulma ve buna bağlı olarak kaslarda güçsüzleşme süregelen ve doğumla başlayan bir hastalıktır. Kas güçsüzlüğü dışında eklemlerde sertlik, şekil bozukluğu ve ilerleyici sakatlık durumu meydana getirmektedir (Kobal, 2005: 362).

f. Travmatik Nedenli Merkezi Sinir Sistemi Yaralanmaları: Genellikle yaşanan kazalar sonucu ortaya çıkmaktadır. Yüksek bir yerden düşme, kurşunla yaralanma, trafik kazaları vb. kazalar sonucunda sinir sisteminde geçici veya kalıcı olarak hasar oluşması nedeniyle meydana gelmektedir (Kobal, 2005: 362).

g. Süreğen Hastalıklardan Kaynaklanan Motor Gelişim Gerilikleri: Doğuştan veya sonrasında ortaya çıkan, hayat boyunca devam eden ilerleme özelliği olan, ince ve kaba motor gelişiminde yetersizliklere neden olan bir durumdur (epilepsi, osteogenesis imperfekta) (Kobal, 2005: 362).

2.2.2.1. Fiziksel Engel Çeşitleri

a. Ortopedik Engellilik; Ortopedik engellilik; sinir sisteminde yaşanan zedelenme, geçirilen hastalıklar, yaşanan kazalar ve genlerle getirilen rahatsızlıklar sonucunda kas sisteminde, iskelet yapısında ve eklemlerde işlev sınırlılığı yaşanması nedeniyle hareketlerde yaşanan kısıtlılık olarak ifade edilmektedir (Kobal, 2005: 362). Bunun dışında, elde, ayakta, bacakta, parmakta ve omurgada kısalık, fazlalık, yokluk, harekette sınırlılık, güçsüzlük, felçli olma durumu vb. rahatsızlıklar da bu guruba girmektedir (DİE, ÖİB, 2004). Buna ek olarak, spastik olarak tanımlanan çocuklar da bu guruba dahil olarak kabul edilmektedir.

Bu hastalığa neden olan başlıca sebepler; doğum esnasında yaşanan travmalar ile anne-babanın kan uyuşmazlığı olarak gösterilmektedir. Uluslararası alanda yazılan yazılarda; irsi ve ailevi olmayan hareket kusuru yaratan ve ölümlü sonuçlanmayan çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Bu türden bir engele sahip olan çocukların istatistiki olarak engelli grupları içinde daha fazla yer aldığı görülmektedir (Kosor, 2001:5). Hayatlarını tekerlekli sandalye ile geçiren engelli bireyler, yürümesi sağlık açısından sakıncalı bulunan veya yürüme engelli kişi olarak tanımlanmaktadır. Baston, protez ya da koltuk değneği ile yürüyebilen kişilere ise yürüyebilen engelli tanımlaması yapılmaktadır (TS, 1999).

Birleşmiş Milletler (BM), fiziksel engelli olan bireylerin dış mekanlarda gereksinim duyduğu ihtiyaçları şu şekilde dile getirmiştir. BM'ye göre; dolaşma, tekerlekli sandalye kullanmak durumunda olan bireyler açısından en önemli hareketlilik olarak kabul edilmiştir. Tekerlekli sandalye kullanan bireylerin, manevra için bir alana ihtiyaç duydukları için, bu grupta bulunan engelliler, diğer engellilere göre farklı gereksinimlere ihtiyaç duymaktadırlar. Yardım alan tekerlekli sandalye hareket olarak, geniş bir dönme alanına sahipken bağımsız olarak kullanılan tekerlekli sandalye ise daha geniş bir manevra alanına gereksinim duymaktadır. Bu nedenle; kentsel alanların hem bağımsız hem de bağımlı olarak kullanılan tekerlekli sandalyelerin rahatça manevra yapabileceği bir şekilde tasarlanması gerekmektedir (Gümüş, 2001: 27).

b. Görme Engellilik; Bir veya iki gözde birden kısmi ya da tam olarak görülen görme kaybı ile renk körlüğü, protez göz, ve gece körlüğü gibi rahatsızlıklar da bu guruba girmektedir (DİE, ÖİB, 2004).

Genel bir tanıma göre görme engellilik; gerekli müdahalelerden sonra görme yetisi olan gözde, görme oranı 20/200 ya da az görme alanı 20 derece ve daha az olanlar kör olarak tanımlanırken, görme keskinliği 20/70-20/200 arası olanlar ise az gören kişiler olarak tanımlanmaktadır (Tuncer, 2005: 292).

TSE'nün yapmış olduğu tanıma göre ise görme özürlü kişiler; görme fonksiyonlarını tamamen veya kısmen kaybetmiş olan kişiler olarak tanımlanmaktadır (TS, 1999). Görme engel, kişinin fiziksel çevresini algılamasının önünde önemli bir engeldir. Bu nedenle görme engelli bireyler, fiziksel çevreyi algılayabilmek için diğer duyularından faydalanırlar. Bu bireylerde zamanla içe dönüklük ve kendine güvende sorun yaşama gibi problemler oluşabilmektedir (Özçelik, 1983: 48).

Görme engelli bireylerin çevreyi algılamak için diğer duyularını kullanmaları bu bireyler hakkında diğer insanlar tarafından farklı algılara neden olmaktadır. Rusalem'in yüz üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu bir çalışma sonucunda, öğrencilerin görme engelli kişileri normalin üstünde bir hafızaya sahip, diğer duyuları engelsiz insanlara oranla daha yüksek olan bireyler olarak gördükleri ortaya çıkmıştır (Mağden ve Artan, 1992: 28).

Görme engellilerin, engel derecelerine bağlı olarak kentsel alanlarda bazı gereksinimleri bulunmaktadır. Bu gereksinimler şu şekilde özetlenebilir (Gümüş, 2001: 28);

- Dış mekanlarda parlama ve yansıma yapan materyallerin kullanılmaması gerekmektedir.
- Görme engeli bireylerin hayatını kolaylaştırmak için kritik noktalarda zıt renkler ve hissedilebilir yüzeyler kullanılmalıdır.
- Düşük kaldırım ve merdivenlerde görme engelli bireyler için tutunabilecekleri düzenekler konulmalıdır.

c. İşitme Engellilik; Fizyolojik görüşe göre işitme kaybı ölçülebilir nitelikte bir hastalıktır. Bu görüşe göre sağır terimi; sesleri işitmek konusunda çok ileri bir durumu işaret ederken ağır işitmek terimi ise; işitme kaybı ile ilgili diğer kategorileri ifade etmektedir. İkinci kısımdaki ağır işiten bireyler, sesleri teknolojik cihazlar kullanarak işitebilmektedir. Hatta hiçbir cihaz olmadan da az bir şekilde işitme yetisine sahiptirler. Ancak sağır olarak tanımlanan bireyler, işitmede yetersizliğe sahip bireylerdir (Akçamete, 2005: 320). Ancak her iki gruptaki işitme engelli bireylerde, farklı derecelerde olsa da işitme emareleri bulunabilmektedir (Özçelik, 1983: 76). İşitme cihazı kullanan engelliler için de, bir ya da iki kulağında tam veya kısmi olarak işitme kaybı olan kişiler içinde bu durum geçerlidir (DİE, ÖİB, 2004). TSE'ne göre ise, işitme özürülü bireyler; işitme fonksiyonunun tamamını veya tamamına yakın bir kısmını kaybetmiş kişiler olarak tanımlanmıştır (TS, 1999).

İşitme engelli bireyler konusunu çocuklar açısından ele alan Lewis'e göre, işitme engelli çocuklar diğer insanlarla iletişim kurmak konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar daha önce belirtildiği gibi çocuktaki işitme kaybının derecesine göre değişmektedir. İşitme engeli her şeyden önce, bireylerde anlama ve düşüncelerini ifade edebilme sorunlarına neden olmaktadır. Bu anlaşılama sorunu da diğer insanlar ile uyum sorunlarına yol açmaktadır (Bal, 1986: 1243).

İşitme engelli bireylerin gereksinim duyduğu şeyler, bu kişilerin sahip olduğu engel düzeyine göre çeşitlilik göstermektedir. Ancak işitme engelli bireylerin tümü için

başlıca gereksinimin tehlike uyarıları olduğunu söylemek mümkündür (Gümüş, 2001: 28).

d. Dil ve Konuşma Engelliler; Dil ve konuşma engelli bireylerin sınıflandırılması farklı şekillerde yapılabilmektedir. Özsoy'a (2002: 81-82) göre bu sınıflandırma, sese ve görüntüye bağlı olarak iki şekilde yapılabilmektedir.

Sese bağlı olan konuşma engelleri olarak isimlendirilen birinci grup, geleneksel sesli sembolleri ya da ses dalgalarını kapsayan engellileri ifade etmektedir.

Görüntüye bağlı konuşma engelleri ise, konuşma sonucu oluşan ışık dalgalarının verdiği görüntüye bağlı olan engellerdir. Bu engelleri ise, duruş, jest ve mimik engelleri olarak 3 bölüme ayırmak mümkündür.

Bu gruba ayrıca, işitmesine rağmen duyamayanlar, gırtlığı alınmış olanlar, konuşabilmek için bir takım aletler kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak-çene-damak yapısında bozukluğu olanlar da girmektedirler. Bu türden bozuklukları olan kişilerde en sık görülen aksaklık, konuşma hızlarıyla ilgilidir. Bu kişiler ya hiçbir şekilde konuşmamakta ya da akıcı konuşmayı başaramamaktadırlar.

e. Sürengen Hastalığı Olanlar; Kişinin hareket fonksiyonlarını engelleyen, sürekliliği olan, özenli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır (kalp ve damar hastalıkları, solunum, üreme, sindirim sistemi hastalıkları, kanser çeşitleri ve bazı ruhsal hastalıklar, HIV). (Kosor, 2011; 5).

2.2.2.2. Fiziksel Engellerin Nedenleri

Doğum Öncesi Nedenler: Doğum öncesi nedenler; hamilelikte geçirilen ateşli hastalıklar, yetersiz beslenme, radyasyon, hamilelikte kullanılan bazı ilaçlar olarak sıralanabilir (Sezen, 2007:6).

Ayrıca annenin hamileliğin ilk 3 ayında maruz kaldığı bakteriyel ve viral enfeksiyonlar, geçirilen travmalar, çocuk düşürmeye çabalama, annenin geçirdiği çeşitli metabolik ve sistematik hastalıklar, doğum kanalındaki yapısal bozukluklar, aşırı stres ve yorgunluk, sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, yakın akraba

evlilikleri, kan uyuşmazlığı, akıl ve kalp rahatsızlıkları, hormonal bozukluklar gibi hamilelik süresince oluşan olumsuzluklar engelliliğe yol açmaktadır (Sezen, 2007:6). **Doğum Sırası Nedenler:** Doğumun yetkili kişilerce, uygun çevre şartlarında yapılmaması, kanalının enfeksiyonları, geliş pozisyonu anomalileri, forseps ve vakumla doğum, dar pelvis, asfiksi, çoğul gebelikler ve travma, hipoglisemi, gibi olumsuzluklar engelliliğe neden olmaktadır. Erken ve geç doğum, zor ve uzun süren doğum eylemi, düşük doğum ağırlıklı bebek, doğum sırasında bebeğin oksijensiz kalması (anoksi) da bebeğin ölümüne veya engelli kalmasına sebep olan nedenler arasındadır (Köksal, 2008:7).

Doğum Sonrası Nedenler: Bebekte görülen nörolojik hasarlar, dengesiz ve yetersiz beslenme, ciddi kafa travmaları, bebeğin çok gürültülü ve sağlıksız bir ortamda yetişmesi gibi ilk bebeklik ve çocukluk dönemlerinde yaşanan sorunlar engelliliğe neden olabilmektedir (Doğangün, 2008: 160).

Diğer nedenler; Kazalar (ev, iş, trafik kazaları), savaş ve doğal afetler, hastalıklar engelliliğe neden olmaktadır (Ulutaşdemir, 2007: 36).

Yakın akraba evlilikleri, ana-çocuk sağlığı ve aile planlamasındaki aksaklıklar, yaşlılık, beslenme bozuklukları da diğer engellilik nedenleri arasındadır (Timur vd. 2006:53).

2.3. ENGELLİLERİN KENTSEL YAŞAMDA KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Günümüzde, engelli bireylerin toplumun olanaklarından yararlanma dereceleri çağdaşlık düzeyinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Engelli bireylerin, diğer insanlarla aynı sosyal haklardan yararlanmalarının en koşulu sosyal çevrenin engelli bireylerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmesidir. Çevresel düzenlemeler yeterli düzeyde olmazsa, engelli kişiler gerekli olan sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerini tam olarak alamayacak, eğitimlerini engelsiz bireyler gibi sürdüremeyecek, iş hayatında var olamayacak, eğlence, kültür ve spor etkinliklerine ulaşamayacak, özetle toplumsal yaşamın içinde tam olarak yer edinemeyeceklerdir (Gümüş, 2007: 18-21).

Engelli bireylerin karşılaştığı sorunların başında, tüm yapısal çevrenin inşasında engelli ve engelli olmayan bireylerin ihtiyaçlarının aynı olduğu düşüncesinin yatması gelmektedir. Engelli bireylerin ihtiyaçları düşünülmemesinin, mevcut duruma uyum sağlamaları beklenmektedir. Engellilerin yaşadığı sorunları çözmek adına öncelikle bu anlayışın değişmesi ve toplumun bütününe içine alan çalışmaların yapılması gerekmektedir (Burcu, 2002: 85).

Dünyanın hemen her yerinde engelli bireylerin dış mekanda pek çok sorunla karşılaştıkları bilinmektedir. Bu sorunları sağlık, eğitim, istihdam, dış mekân ve ulaşım sorunları başlıkları altında toplamak mümkündür.

2.3.1. Sağlık Sorunları

Sağlık hizmetleri, toplumda yaşayan bütün bireylerin ihtiyaç duyduğu temel yaşam hizmetlerinden biridir. Engelliler için bu hizmetlerden yararlanmak çok daha büyük önem taşımaktadır. Ancak engelli bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanmaları konusunda pek çok engel bulunmaktadır. Hwang, engelli bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanırken karşılaştıkları engelleri yapısal-çevresel engeller ve süreç engelleri olarak iki şekilde ele almıştır. Yapısal engeller, sağlık hizmetlerinden faydalanmayı sınırlandıran fiziksel engelleri ifade etmektedir. Süreç engelleri ise engelli bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanmaları sırasındaki olumsuz tecrübelerine dayanmaktadır. Engelli bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanırken en çok karşılaştıkları sorunlar ise bakım hizmetlerinin uygunsuzluğu, önleyici sağlık tedbirlerinin eksikliği ve hizmet verenler ile hizmet talep edenler arasında sağlıklı iletişim kurulamamasıdır (Hwang, 2009:29).

Engellilerin istihdam konusunda sorun yaşamaları ve beraberinde ekonomik açıdan güçsüz duruma düşmeleri, onları sağlık hizmetlerinden faydalanma konusunda dezavantajlı duruma sokan bir diğer etkidir. Yoksulluk, herkes için sağlık hizmetlerinden yeterli ve düzenli yararlanmayı engelleyen bir durumdur. Mevcut sağlık hizmetlerine erişememe durumu, mekânsal olarak sağlık merkezlerinin uzaklığından, sağlık hizmetlerinden yararlanmada maddi olanakların yetersizliğinden ya da yoksulluğun yarattığı eğitimsizlik ve bilgisizlik dolayısıyla ortaya çıkabilmektedir. Hastalıkların teşhisinde ve tedavi sürecinde sağlık hizmetlerinden

yeterli ve zamanında yararlanamama engellilik riskini de artırmakta, var olan engellilik durumunun ilerlemesine sebep olabilmektedir (Erdoğan, 2010:48).

2.3.2. Eğitim Sorunları

Eğitim, bireyin toplumsal yaşamda kendisine yer edinebilmesi için gerekli olan bir faaliyettir. Bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak ise hükümetlerin başta gelen sorumluluklarından biridir. Toplum oluşturulan bireylerin diğer hizmetlerde olduğu gibi eğitim konusunda da eşit hizmet alabilmesi için toplumdaki bütün grupların ihtiyaçlarının saptanması ve bu ihtiyaçlara uygun eğitim ortamlarının oluşturulması gerekmektedir. Engellilerin eğitimi, engelli bireyin engel şekline uygun bilgiye ve donanıma sahip olan özel eğitimcilere, özel araç ve gereçlere, özel metot ve tekniklere, özel müfredata ve özel olarak düzenlenen mekanlara ihtiyaç duyulan “özel eğitim” alanını gerektirmektedir. (Başaran, 2007:50).

Özel eğitim; genel eğitim içinde gereksinimleri karşılanmadığı için özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların ve yetişkinlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel olarak yetiştirilmiş olan personel eşliğinde, profesyoneller tarafından geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile sürdürülen eğitim olarak tanımlanabilir. Özel eğitim veren kurumların yaygınlaştırılamaması, uzun bir zamana ihtiyaç olması, diğer normal eğitime göre daha pahalı olması, ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik konusunda uygun olmaması özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için ayrı dezavantaj oluşturmaktadır (Başaran, 2007).

UNICEF tarafından dünya genelindeki engelli çocuklar üzerine yapılan bir araştırmada çoğunluğunu kız çocuklarının oluşturduğu 140 milyon kadar engelli çocuğun eğitim sistemlerinin dışında kaldığı görülmüştür (UNESCO, 2009:4). UNESCO ise gelişmekte olan ülkelerde yaşayan engelli çocukların % 90'ının okula gitmediğini ortaya koymaktadır. Bu durumda toplumun en dezavantajlı gruplarından olan engelli bireylerin eğitim hizmetlerine tam katılımının sağlanması çeşitli tedbirleri ve uygulamaları gerektirmektedir. Bu tedbir ve uygulamalar, engellilerin eğitim sorunlarının tespit edilmesi ile ilgili çalışmalar yapılarak belirlenmelidir (Başaran, 2007).

2.3.3. İstihdam Sorunları

Engelli bireyler, toplumda ekonomik bakımdan en dezavantajlı guruplardır. Gelişen ülkelerde engelli bireylerin sosyoekonomik statüsüne dair devlet kaynaklarından gelme çok az veri bulunmaktadır. Öte yandan birçok engelli kişinin bu ülkelerde marjinal bir yaşam sürdürdüklerine dair pek çok belirti vardır. Kentlerde engelli bireylerdeki işsizlik oranı diğer bireylerin 5 katıdır (Schriner, 2011:272).

İstihdam, birey için ekonomik getirisi olan bir unsur olmakla birlikte, aynı zamanda bireye sosyal hayata katılımıda ciddi olanaklar sağlamaktadır. Kişinin bu sayede toplumda kendine bir yer edinmesiyle özgüveni gelişir ve artar. İstihdam alanı, insana özgüven sağladığı için hayatın sadece maddi değil manevi süreçlerine de etki eden önemli bir alandır. Bu nedenle engelli bireylerin iş gücü piyasasına katılımları bir lüks değil, bir gereklilik hatta bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir. Kişilerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri, yaşadıkları toplumun bir parçası olabilmeleri ve kendilerini o topluma ait hissedebilmeleri; üretebilmeleri ve bu yöntemle toplumsal yapıyla bütünleşmeleri ile gerçekleşebilir. Bu sebeptendir ki, toplum içinde birçok konuda ayrımcılıkla karşılaşan engelli bireylerin sadece bu nedenle bile istihdam edilmeleri önemli bir konudur (Okur, 2001:119).

Türkiye’de engelli bireylerin en önemli sorunlarının başında istihdam sorunu gelmektedir. Engelli bireylerin çalışma hayatına dâhil edilmeleri, onların engelli olmayan diğer kişilerle eşit olanaklara sahip olabilmesinde atılacak en büyük adımdır. Engelli bireylerin çalışma hayatına dâhil edilmesi onlar için bir gelir sağlayacağı gibi kimseye muhtaç olmadan yaşamalarına da olanak sağlayacaktır. Engelli bireylerin, engelli olmayan bireylere nazaran düzenli bir gelire daha çok ihtiyacı olduğu düşünülürse, çalışma yaşamına katılmalarının önemi daha iyi anlaşılacaktır (Meşhur, 2004:176-177).

Gelişmiş ülkelerde sakatlığı olan kişilerin istihdamıyla ilgili veriler genellikle gelişmemiş ülkelere göre daha erişilebilir düzeydedir. Ancak bu veriler de cesaret verici değildir. Batı ülkelerinde sakatlığı olan kişiler müzmin işsizler ve eksik istihdam edilenler kapsamına girmektedir. İngiltere’de engelli kişilerin üçte ikisi işsizdir. Öte yandan yapılan resmi araştırmalar bu bireylerin yarısının çalışmak istediğini ortaya

koymuştur. Bunun yanı sıra engelli bireylerin daha ziyade profesyonellik gerektirmeyen vasıfsız işlerde çalıştırıldıklarını ortaya koymaktadır. Diğer bir veriye göre ise yetişkinen engelli olan bireylerin ancak üçte birinin işlerini koruyabilmektedir (Schriner, 2011:273).

Birçok gelişen ülkede engelli kadınların koşulları hem genel olarak hem de özelde ekonomik açıdan kendi kendine yeterlilik açısından engelli erkeklerinkinden daha kötü durumdadır. Bu kadınların birçoğunun sağlık hizmetlerine erişimi sınırlıdır ya da hiç yoktur. Bu nedenle hayatta kalmaları çok daha zordur. İşgücüne katılma hakları ve yetenekleri önündeki yasal ve kültürel sınırlılıklardan dolayı engelli kadınların hayatlarının büyük bir kısmında para kazanma güçleri de çok azdır. Evin dışında çalıştıklarında, ekonomik koşullarını ilerletmek için çok az fırsatı olan tehlikeli mesleklerde çalışmalarını daha muhtemel hale getirmektedir (Schriner, 2011:272).

Yapılan araştırmalar engelli bireylerin %11,7'sinin işsiz olduğunu göstermektedir. Bu oran Türkiye'deki işsizlik ortalamasından çok yüksek değildir. Bunun sebebi engelli bireylerde % 22,6 oranında olan işgücüne katılma oranının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Engelli bireylerin işgücüne katılma oranı, ülkemizdeki sosyal ve kentsel yaşam alanlarının engellilerin hareket edebilmelerine olanak tanımaması, iş yerlerinin engelli bireyler için uygun şartlarda tasarlanmaması engelli bireylere olan talebin oldukça yeterli olmamasından kaynaklanmaktadır (Meşhur, 2004:176-177).

2.3.4. Dış Mekan ve Ulaşım Sorunları

Engelli bireyler için dış mekan sorunu, evlerinden çıktıkları anda başlayan bir sorun durumundadır. Engelliler düşünülmeden yapılmış kaldırımlardan, yayalar için yapılmış yollar boyunca yerleştirilen ağaçların, çöp kutularının, aydınlatmaların, bank gibi donatı elemanlarının konumlandırılmasındaki hatalar, engelliler için büyük sorun oluşturmaktadır. Bunun dışında uygun olmayan bir eğimle yapılmış rampalar merdivenlerin hatalı konumları, rıht yüksekliklerinin uygunsuzluğu, sahanlıkların yeterli genişliklerde yapılmamış olması, kullanılan uygunsuz döşeme malzemeleri, kaldırımlara uygun mesafede konumlandırılmadığı için hareket kısıtlılığına neden olan otobüs durakları engelliler için dış mekan sorunları arasındadır.

Yollar ve kaldırımlar dışında, kamu binalarını, parkları, bahçeleri, okulları, içinde yaşanan konutları, ulaşım araçlarını ve bunun gibi daha birçok fiziksel çevre unsurunu da kapsayan kentsel mekânlar, engellilerin sosyal hayata katılmasının önünde ciddi birer engel oluşturmakta, sahip olduğu hareket yeteneğini sınırlamakta ve toplumsal yaşamdan dışlanmalarına sebep olmaktadır. Kentsel mekanlarda engelli bireyler için sorun yaratan bu problemlerin ortadan kaldırılarak, engellilerin topluma katılabilmesini kolaylaştıracak çözümler üretilmesi gerekmektedir. Engelli bireylerin kentsel mekanda yaşamış olduğu sorunlar ulaşım sorunları başlığı altında ele alınmaktadır (Kurşun, 2014:55).

Özellikle tekerlekli sandalye kullanan bedensel engelli bireylerin kolay erişiminin sağlanabilmesi için yaya yollarında, alt-üst geçitlerinde, otopark ve rekreasyon alanlarının yapımında aşağıdaki hususların dikkate alınması gerekmektedir. (Kurşun, 2014:56);

- Yaya yolunda rahat ve güvenilir ulaşımın sağlanması
- Yaya geçitlerinde karşıdan karşıya geçerken yaşanan problemlerin çözülmesi
- Otoparklarda alan yetersizliği probleminin çözümlenmesi
- Rekreasyon alanlarında karşılaşılan problemlerin çözümlenmesi

Ulaşım konusuna gelindiğinde ise, daha ziyade taşıt hareketliliğini hızlandırmayı hedefleyen uygulamalara öncelik verildiği görülmektedir. Bununla birlikte yaya geçitlerinin olduğu noktalarda, görme engelli bireyler için sesli uyarı sistemlerinin olmaması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Yapılan üst geçit ve alt geçitlerde sadece engelli bireyler için değil, engelli olmayan bireyler için de zorlayıcı merdivenler kullanılmakta, asansörler ise çok az noktada kullanılmaktadır. Ayrıca otobüs duraklarının yerlerinin sıklıkla değişmesi, duraklarda yaygın olarak kullanılmayan levhalar ve sesli uyarı sistemleri, engelliler için zorluk yaşatmaktadır (Kurşun, 2014:56);

Yapılan tüm araştırmalar ve analizler, yaşadığımız çevrede yapılan uygulama hatalarının; yalnızca engelli bireylerin değil, diğer tüm bireylerin de hareket özgürlüğünü kısıtladığını göstermektedir. Bu problemlerin giderilerek tüm bireylere ulaşımında hareket özgürlüğü sağlayabilmek için belirtilen standartlara uyulması

gerekmektedir. Ayrıca mevcut aksaklıklar için de çözüm önerilerinin getirilmesi önemli bir husustur (Kurşun, 2014:56);

2.4. AB UYUM SÜRECİNDE YASAL ve HUKUKİ DAYANAKLAR

Mart 2007’de Türkiye tarafından imzalanan BM Engelli Hakları Sözleşmesi, 3 Aralık 2008 tarihinde TBMM tarafından onaylanarak kabul edilmiştir. AB Temel Haklar Bildirgesi ve Konsey Direktifleri’nde de çeşitli engelliler için düzenlemeler yer almaktadır. Buna göre, T.C Anayasası’nın 50. ve 61. Maddelerinde yapılan düzenlemeler Ek1’de verilmiştir.

Öte yandan, TBMM tarafından kabul edilerek Resmi Gazete’nin 09.04.2007 tarihli sayısında yayımlanan “Avrupa Sosyal Şartı”nın 15. maddesinde de engelli çalışanların haklarının korunmasına ilişkin düzenleme yer almaktadır (Ek1).

Özürllülere yönelik temel düzenlemelerden biri de, 5378 sayılı Özürllüler Kanunu olup, bu kanun 7.7.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun amacı; özürllülüğün önlenmesi, özürllülerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam, bakım ve sosyal güvenliğine ilişkin sorunlarının çözümü ile her bakımdan gelişmelerini ve önlerindeki engelleri kaldırmayı sağlayacak tedbirleri alarak topluma katılımlarını sağlamak ve bu hizmetlerin koordinasyonu için gerekli düzenlemeleri yapmaktır (md.1). (Ek1)

4857 sayılı İş Kanunu, 10.06.2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. Özürllü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğu madde 30’da belirtilmiştir (Ek1).

İş Kanununa göre özürllü çalıştırma yükümlülüğü, sadece özel sektör için öngörülmemiş, kamu sektöründe de benzer bir zorunluluk getirilmiştir. Buna göre, Aşağıdaki kurumlar % 4 oranında engelli çalıştırmak zorundadır:

- Genel ve katma bütçeli daireler
- İl özel idareleri ve belediyeler
- Kefalet sandıkları, döner sermayeli kuruluşlar
- Sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan bankalar
- Hususi kanunlarla kurulmuş banka ve teşekküller

Engelli açık kontenjanının doldurulmaması halinde engelli istihdam etmeyen kamu kurum ve kuruluşları için yükümlülüğün dolduğu tarihten yükümlülüklerini yerine getirecekleri tarihe kadar her engelli açık kontenjanı için para cezası uygulanmaktadır. Ceza paraları özürlü vatandaşlarımızın istihdamı, mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyonu için kullanılmaktadır. Engellilerin çalıştırılmasına ilişkin bu yasal zorunluluklara rağmen, uygulamanın istenilen düzeyde olduğunu söylemek mümkün değildir.

Mart 2007’de Türkiye tarafından imzalanan BM Engelli Hakları Sözleşmesi, 3 Aralık 2008 tarihinde TBMM tarafından onaylanmıştır. Türkiye tarafından imzalanan, toplam 50 maddeden oluşan ve taraf olan devletlere, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve onların yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükler getiren sözleşmenin tam metninde sadece çalışma ve istihdam maddesi seçilmiştir (Ek2).

3. YEREL YÖNETİMLERİN ENGELLİLERE YÖNELİK DÜZENLEMELERİ

3.1. YEREL YÖNETİM KAVRAMI

Yerel yönetimler, anayasal yapının bir parçası olarak halka en yakın yönetim organı olarak bilinmektedirler. Ülkelerin yönetim şekillerine göre farklılaşan yapılara sahip olmalarına rağmen genel olarak ortak sayılabilecek özellikleri de bulunan yerel yönetimlerin, bu ortak özellikler çerçevesinde genel bir tanımını yapmak mümkündür. Yerel yönetimler evrensel tanımı ile; “kent, köy, il vb. gibi belirli bir coğrafi alanda bir arada yaşayan topluluk üyelerinin en fazla ihtiyaç duydukları ortak hizmetleri sağlamak amacıyla meydana getirdikleri yönetim birimleridir”. Bu birimler, ortak hizmetlerin yerine getirilmesi için örgütlenmiş, yasalarla belirlenmiş görev ve yetkilere, özel gelir, bütçe ve personele sahip, merkezi yönetimle ilişkilerinde özerk olarak hareket edebilen kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, Bozkurt ve Güven, 2008: 299).

Bu evrensel tanımdan da anlaşılacağı üzere yerel yönetimler, belirli coğrafi alanlarda kamusal hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu olan kamu tüzel kuruluşlarıdır. Merkezi yönetimlerle ilişkileri belirli şartlar altında gerçekleşen bu kuruluşlar yasalarla belirlenmiş görev ve yetkiler çerçevesinde hareket etmektedirler. Ortak sayılabilecek bu gibi özelliklere rağmen örgütsel yapılanma olarak ülkeler arasında farklılıklar gösterebilirler (Yüksel, Bozkurt ve Güven, 2008: 299).

3.2. SOSYAL HİZMET ve YEREL YÖNETİM

Toplumsal hayatın içinde ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulan kurumlar, içinde buldukları sistemdeki var olan sorunları çözmek için kurulmuşlardır. Bu nedenden dolayı, şartlar gereği oluşturulmuş bu kurumlar, mevcut yapıdaki sorunları çözmekle yükümlüdürler (Yüksel, Bozkurt ve Güven, 2008: 299). Sosyal belediyeçilik kavramı; belediye sınırları içerisinde yaşayan tüm bireylerin yaşam standartlarının yükseltecek

nitelikte sosyal yardım ve sosyal hizmetler sunma şeklinde nitelendirilmektedir. Bu tanımda da görüldüğü gibi, belediyeler kendilerine düşen asli görevlerin yanı sıra yaptıkları tüm sosyal yardım ve sosyal hizmetler ile sosyal belediyeçilik anlayışına ulaşabilmektedirler. Sosyal belediyeçilik, bölgede yaşanan toplumsal ya da bireysel sorunların temeline inilerek çözümlenmesine ve halk katılımı çerçevesinde birlik ve beraberlik içinde dayanışma ilkesine dayanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu fonksiyonların gönüllü ve özel teşebbüsler ve vakıflar tarafından işlediği görülmektedir. Sivil Toplum Kuruluşlarının gelişmemiş olduğu, ara korunak mekanizmalarının etkili olamadığı, devletin sosyo-ekonomik fonksiyonlarının yitirildiği ülkelerde ise, bu misyonu yerel yönetimler üstlenmiştir (Yüksel, Bozkurt ve Güven, 2008: 299).

3.3. EGELLİLERE YÖNELİK YEREL HİZMETLERİN YASAL ZEMİNİ

Toplumları oluşturan bireylerin eşit haklara ve özgürlüklere sahip olduklarını vurgulayan en temel uluslararası kaynak, Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. Bildirgede insanların ırk, dil, din, cinsiyet gibi her hangi bir ayırım gözetmeksizin yaşama, güvenlik, eğitim, çalışma, kültür gibi en temel alanlardaki haklardan özgürce yararlanabilecekleri ifade edilir. Bildirgeye ek olarak çıkarılan Engelli Hakları Bildirgesi ise ayrıca engellilere yönelik ilk uluslararası kaynak niteliğindedir. Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine ek 3447 nolu ve 1975 tarihli Engelli Hakları Bildirgesinin 6. maddesi "engelli kişiler... düzgün yaşam standardı hakkına sahiptirler... onların sosyal bütünleşmelerini kolaylaştırıp hızlandıracak bütün faaliyetler bu madde kapsamındadır." hükmüyle, Anayasamızın engelliler ve en geniş anlamda dezavantajlı toplumsal kesimlerle ilgili maddelerinin içeriğine ışık tutmuştur (DPT, 2001:123). Çünkü baktığımız vakit benzer bir şekilde devletin temel amaç ve görevlerinin belirtildiği Anayasa'nın 5. maddesinde bu amaç ve görevler kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak şeklinde yer almaktadır. Anayasa'da ayırım gözetmeksizin herkesin kanun önünde eşitliği, kimsenin eğitim ve öğrenim haklarından mahrum bırakılmayacağı, çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğu, kimsenin yaşına ve gücüne uygun olmayan işlerde çalıştırılmayacağı,

herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu, devletin harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri koruyup, toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlayacağı, devletin sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alacağı ifade edilmiştir. Ancak Anayasada belirtilen haklar dezavantajlıları da kapsayacak şekilde toplumun geneline hitap ettiği ve çeşitli kurumların uygulamalarına yol gösterici olduğu halde özel olarak veya doğrudan dezavantajlılara yönelik uygulamaların detaylarını şekillendirmemektedir (Seyyar, 2008).

Anayasa'da belirtilen haklar dışında Türkiye'de engellilere yönelik sosyal politikaların oluşturulması konusunda ilk somut adım ise 1997 yılında Başbakanlık bünyesinde Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kurulması ile atılmıştır (Seyyar, 2008). Özürlüler İdaresi Başkanlığı özellikle düzenlediği "Özürlüler Şuraları" ile engellilere yönelik uygulamaları şekillendirmiştir.

Şuralarının amaçlarının engelli ve engellilik hakkında her türlü görüş ve çözümlerini tartışarak ulusal politikalara esas olacak ilke ve programlar oluşturmak, kamuoyunun bu konuda bilinçlenmesine katkıda bulunmak, ulusal ve uluslararası alanlardaki görüş, düşünce ve gelişmelerin aktarılmasını, tartışılmasını sağlamak olduğu belirtilmiştir. Şuraların görevi ise Başkanlığın en yüksek danışma kurulu olarak engellilerle ilgili konularda tetkik ve teklif niteliğinde kararlar almak olduğu belirtilmiştir. Özellikle 1999 yılında ilk kez gerçekleştirilen I. Özürlüler Şurası ile "**Özürlüler Kanununun**" çıkarılması kararı alınmış, 2005 yılında "**Özürlüler ve Yerel Yönetimler**" ana temasıyla düzenlenen II. Özürlüler Şurası ise Özürlüler Kanunu'nun çıkmasını hızlandırdığı gibi, merkezi ve yerel yönetimlerin engelli bireylerle dost sosyal politikaların temel esaslarının belirlenmesine de katkı sağlamıştır (Seyyar, 2008). Bu doğrultuda ilgili şuralarda alınan kararlar, yerel yönetimlerin engellilere yönelik yapabilecekleri faaliyetleri özetle aşağıdaki gibi belirtmiştir (T.C, 2005);

- Engellilerin sayısı, engel durumu engellilik nedenleri, engellilere ait demografik bilgiler ve engelli bireylerin istihdam ve eğitim durumlarına ilişkin verilerin ülke çapında oluşturulmasına destek vermek.
- Toplumun engelli bireylere yönelik bilgi ve duyarlılığını arttırmak üzere afiş, broşür, kitapçık vb. şeylerin dağıtılmasını sağlamak.

- Engelli bireylere yönelik olumsuz tutum ve davranışların değiştirilmesi, engelliliğin nedenleri, nasıl önlenebileceği, engelli bireylere ve ailelerine nasıl yardımcı olunabileceği konusunda programlar düzenlemek.
- Engelli bireylerin eğitimde fırsat eşitliği hakkını kullanmasını engelleyen sosyal, ekonomik, yapısal faktörlerin ortadan kaldırılması ve bu konuda çıkartılmış olan kanunların uygulanması için gerekli tedbirleri almak.
- Okul öncesi dönemden başlayarak her eğitim kademesinde engelli çocukların akranlarıyla kaynaştırma yoluyla toplumsal beceriler kazanmaları sağlamak.
- Engelli bireylerin ailelerine yönelik eğitim ve psikolojik yardım hizmetleri vermek.
- Engellilerin kendilerini geliştirme ve toplumsal yaşamla bütünleşme olanağı sağlayan sosyal, kültürel, sanatsal, eğitsel ve sportif amaçlı kurs ve etkinliklerden ücretsiz yararlanmalarını sağlamak. Aynı zamanda bu faaliyetlerin yapılacağı yerlere ilişkin düzenlemelerin yapılmasını sağlamak.

Seyyar'ın da belirttiği gibi 1999 ve 2005 yılında düzenlenen şuralar sonucu alınan kararlar 2005 yılında Özürlüler Kanunu'nun çıkmasına neden olmuştur.

Kanun, engelliler konusunu ilk kez, sosyal politika kapsamında değerlendirmiş ve ayrımcılık yapmama, fırsat eşitliği ve sosyal hayatın bütün kademelerine tam katılım gibi ilkelerle temel açılımlar yapmıştır (Seyyar, 2008:81). Kanunu'nun 2. maddesi Kanunun kapsamını detaylı olarak açıklamakta ve bu kapsama engellileri, engellilerin ailelerini ve **“engellilere yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşların”** dahil olduğunu belirtmektedir. Kanun engellilere yönelik hizmetlerin yerine getirilmesinde uyulması gerek esasları ayrıca belirtmektedir. Engellilere yönelik verilecek hizmetlerde engellilerin, ailelerinin ve gönüllü kuruluşların katılımının sağlanması, hizmetlerin sunumunda aile bütünlüğünün sağlanması, kurum ve kuruluşlar tarafından engellilere yönelik mevzuat düzenlemelerinde Özürlüler İdaresi Başkanlığının görüşlerinin alınması olarak bu esaslar belirtilmektedir. Bahsedilen mevzuat düzenlemeleri doğrultusunda Kanun ile özellikle 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanuna ek madde ile çeşitli düzenlemeler getirilmiştir. Böylelikle engellilere yönelik yerel hizmetlerde şekillenmeye başlamıştır. Bu doğrultuda 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir (T.C., 2011).

“Büyükşehir belediyelerinde özürllülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere özürllü hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini özürllülere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde sürdürürler. Özürllü hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usûl ve esaslar Özürllüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.”

Kanuna eklenen bu madde ile özellikle büyükşehir belediyelerinde engellilere yönelik hizmet sunumunun yasal olarak güvence altına alındığı görülmektedir. Bu kapsamda belediyelerin doğrudan engellilere yönelik hizmet sağlayan birimler oluşturulması gerekliliği yerel yönetim faaliyetlerini engellileri ilgilendiren konularda önemli ölçüde düzene sokmaktadır. Ek madde ile belirtilen hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişini belirten yönetmelik 2006 tarihinde “Büyükşehir Belediyeleri Özürllü Hizmet Birimleri Yönetmeliği” olarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin 8. maddesi ile de bu birimlerin görevleri ayrıca belirtilmiştir. Birimlerin yerine getirmekle yükümlü oldukları görevler aşağıdaki gibidir;

- Engelli bireylerle ilgili olarak araştırmalar yaparak veri tabanı oluşturmak.
- Engelli bireylerin sosyal hayata katılımlarını sağlayıcı ve kolaylaştırıcı çalışmalar yürüterek, sportif, sosyal ve kültürel aktiviteler gerçekleştirmek, bu aktivitelerle teşvik etmek ve yaygınlaştırmak.
- Üniversitelerle, özel kuruluşlarla, engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıflarla, derneklerle ve bunların üst kuruluşlarıyla, kamu kurum ve kuruluşlarıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yapmak ve engelli bireylere yönelik toplum temelli rehabilitasyon programları uygulamak.
- Başvuruda bulunan engelli ve ailelerine psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermek, engellilikle ilgili konularda eğitilmelerini, bilgilendirilmelerini ve bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla, konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler düzenlemek.
- Engelliliği önlemek amacıyla kitap, dergi, broşür gibi basılı, sesli ve görsel yayınlar hazırlayarak, yayımlamak ve bu yayınların dağıtılmasını sağlamak.

- Engelli bireyler ve aileleri için verilen bilgilendirme hizmetleri için gerekli bilgiye sahip personel yetiştirilmesini sağlamak.
- Engelli bireylerin iş hayatına katılarak istihdam edilebilmeleri için gerekli mesleki eğitim ve rahabilitasyon eğitimleri vermek.
- Yoksul engelli bireylere aynı ve nakdi yardımlarda bulunmak.
- İhtiyaç halinde engelli bireylere özel araç tahsis ederek onları, hastane, okul ve rahabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaştırmak.
- Bakıma muhtaç olan engelli bireylere ve yaşlılara bakım hizmeti sunmak veya bu hizmeti ilgili mevzuat gereğince onlar adına satın almak.

Seyyar'a göre büyükşehir belediyelerinin bu birimlerine yüklenen bu görevler engelli dostu sosyal politikaların temel alanlarının sonuç olarak somut şekilde belirlendiğinin bir göstergesidir (Seyyar, 2008:82). Daha önceden de belirtildiği gibi genel olarak yerel yönetimlerin ve özellikle de büyükşehir belediyelerinin engellilere yönelik faaliyetlerinin şekillenışı bu kanunların yansıması olarak ortaya çıkan yönetmelikle kesin bir hal almıştır. Ayrıca yönetmelik ile büyükşehir belediyelerinin bünyesinde oluşturulan bu birimlere verilen görevlerin aynı zamanda daha önceden gerçekleştirilen şuralar sonucu alınan kararlarla örtüştüğü göze çarpmaktadır.

Sonuç itibariyle yerel yönetimlerin toplumdaki dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan engellilere yönelik faaliyetlerinin temelleri tetkik ve teklif niteliğinde olduğu belirtilen şura kararlarının "Özürlüler Kanunu" ile hayata geçmesi ve bu kanun çerçevesinde yapılan düzenlemelerin "Büyükşehir Belediye Kanununa" yansıması ve yine bu kapsamda oluşturulan hizmet birimleri için çıkarılan yönetmeliğin etkili olduğu görülmektedir. Bütün bu süreç engellilere yönelik yerel yönetim faaliyetlerin şura kararlarıyla başlayıp ve çıkarılan yasalarla somutlaştığını ve yönetmeliklerle de son halini aldığını göstermektedir. Yerel yönetimler içerisinde belediyelerin engellilere yönelik sorumluluklarının 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belirtilmektedir. Bu kanunların detayına belediyelerin engellilere yönelik hizmet alanlarında ayrıca değinilecektir. Bunun öncesinde belediyelerin engellilere yönelik hizmetlerini gerçekleştirirken uymaları gereken ilkelerin belirtilmesinde fayda vardır.

3.3.1. Kanun, Tüzük ve Yönetmelikler

1580 sayılı Belediyeler Kanununun 15'nci maddesinde sayılan 17, 18, 33, 34, 45, 48, 54, 69, 80 ve 81'nci fıkralarındaki görevler, özürllülerle ilgili sosyal politikaların şekillendirilmesinde Belediyelere önemli sorumluluklar yüklemektedir. Özellikle 1997 tarih ve 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesi ile Belediyelere çeşitli yükümlülükler getirilerek dezavantajlıların yaşamını kolaylaştıracak hizmetlerden yararlandırılması amaçlanmıştır. Bunlardan en önemlisi, "ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak dezavantajlı gruplar için bölgenin işgücü piyasasına uygun mesleklerde, meslek ve beceri kazandırma kursları, iş eğitimleri ve yaşam evleri açmak" hükmü yer almaktadır. (1580 sayılı Belediyeler Kanununun 15'nci maddesinde sayılan 17, 18, 33, 34, 45, 48, 54, 69, 80 ve 81'nci fıkraları)

Diğer taraftan göçle gelen nüfusun kentsel işlevlere katılımını artırıcı, kültür, sanat ve spor alanında da belediyeler çok önemli eğitici hizmetler geliştirebilir. Halk için okuma salonları, kütüphaneler açmak, büyük çaplı oyun parkları, spor kompleksleri yapmak ve çocukların, gençlerin kullanımına sunmak belediyelerin önemli görevleri arasındadır (madde 15/33). Ayrıca yoksul ailelerin çocuklarına, korunmaya muhtaç çocuklara "tahsil, terbiye konularında" yardım etmek de belediyeler görev olarak yüklenmiştir (15/34) (www.ozida.gov.tr E.T: 05 Ağustos 2015).

Türkiye'de özürllülerin ve eski hükümlülerin işçi olarak istihdamı, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. maddesinde öngörülen kota sistemi ile sağlanmaya çalışılmaktadır. İşverenler 50 (tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde 51) veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde %3, kamu işyerlerinde ise %4 oranında özürllü işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler. İş Kanunu'na göre, en az 50 veya daha fazla işçinin çalıştırıldığı işyerlerinde özürllülerin istihdamı için kota sistemi uygulanmaktadır. İşe yerleştirilmek için bekleyen özürllüler bulunmasına rağmen, halen boş kotalar vardır. Mevcut mevzuatımıza göre, özürllü işçi çalıştırması gereken, kamu ve özel işyeri sayısı 16.440'tır. Bu işyerlerinde çalıştırılması gereken özürllü işçi sayısı ise; 106.143'tür. Bu işyerlerinde çalışan özürllü işçi sayısı ise 83.705'tir. Açık kontenjan sayısı ise 22.438'dir. Yine aynı şekilde, kamu kurum ve kuruluşlarında 44.189 özürllü memur çalıştırma zorunluluğu bulunmasına rağmen, çalışan özürllü memur sayısı 20.829'dur.

Bu durumda 23.360 özürlü memur açığı bulunmaktadır. Bu sorunun en önemli nedeni engelli bireylerin yeteneklerinin iş gücü piyasalarının gereksinimlerine uygun olamamasından kaynaklanmaktadır (Etyemez; 2012).

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu uyarınca istihdamı zorunlu olan terör mağduru işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler. Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin toplam oranı % 6'dır. Ancak, özürllüler için belirlenecek oran, toplam oranın yarısından az olamaz. 50'den fazla işçi çalıştıran işyerleri genelde büyük şehirlerde özellikle sanayi ve hizmetler sektörünün gelişmiş olduğu merkezlerde toplanmıştır. Bu sebeple, kırsal yörelerde yaşayan özürllülerin iş bulma ve işe girme şansları yok denecek kadar azdır. 2004 yılında İŞKUR'a kayıtlı iş arayan özürllü sayısı 38.955, eski hükümlülerin sayısı 15.351'dir. Bunların işe yerleştirilme rakamları ise şöyledir; özürllü yerleştirme 17.172, eski hükümlü yerleştirme 5.542'dir. 2004 yılı sonu itibarıyla İŞKUR'a kayıtlı özürllü sayısı 72.722, eski hükümlü sayısı ise 26.361 kişidir (statik.iskur.gov.tr E.T: 28 Ağustos 2015).

5393 sayılı Belediyeler Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu görev ve sorumluluk alanlarında gençliğe yer vermektedir. İlgili kanunlarda birçok görev ve sorumlulukla aynı anda geçen gençlere yönelik hükümlerin öneminin farkında olunması gerekmektedir. Gençlik bahsi altında ayrıntılandırılması gereken birçok alt başlık bulunmaktadır. Örneğin, yerel yönetimler sosyal bütünleşme kapsamında kültür, spor, alkol ve madde bağımlılığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve suç işlemiş gençlerin topluma kazandırılması gibi sosyal yönü ağır basan, gençliğe yönelik projelere destek vermeli ve yerel hizmetlerde gönüllülük faaliyetlerini düzenlemelidir (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Kentleşme Şurası 2009, Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu, 2009: 35–39).

Belediyelerin diğer imtiyaz ve yetkilerine Ek4'de yer verilmiştir.

3.4. YEREL YÖNETİMLERİN ENGELLİLER İÇİN SOSYAL HİZMET ÇEŞİTLERİ

3.4.1. Bilişim ve Teknoloji Hizmetleri

Teknoloji çağını yaşadığımız bu yüzyılda, hayatın her alanında olduğu gibi yerel yönetimler de hizmet sunumlarında teknolojiden yararlanmaktadırlar. Bazı gözlemciler göre teknoloji her tür sakatlığa şifa olabilecek bir olgudur. Bu görüşe göre, her geçen gün daha da karmaşıklaşan (ve giderek bilgisayar temelli hale gelen) uyarlanabilir teknolojilerin (cihazlar, aletler, ve erişilebilir kentsel tasarım biçiminde) gelişimi, nihayetinde giderek daha fazla sakat kişiyi yeti yitimlerinin “dayattığı” toplumsal ve ekonomik kısıtlamalardan kurtaracaktır. Gordon bu konudaki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir; “*İçinde yaşadığımız ve insanları aya göndermemizi sağlayan bu elektronik, bilgisayar ve diğer harikulade ilerlemeler çağında, sakatlara yeryüzünde bir yer verebilecek bileşenlere sahibiz*” (Gordon, 1983:235’ten Aktaran Gleeson, 2011; 363).

Günümüzde yardıma muhtaç vatandaşların, buldukları yerlerden internet yoluyla yardım talebinde bulunabiliyor olmaları, hem vatandaşlar için hem de yerel yönetimler için büyük avantaj sağlamaktadır. Yardım isteğinde bulunmaktan utanan ya da belediyeye gidebilecek durumda olmayan (özürlü ya da yaşlı) vatandaşlar için internette başvuru yapabilme imkânı bulunmaktadır. Bu durum belediyeler için de büyük kolaylık sağlamaktadır. Bu sayede ulaşamadıkları vatandaşlara da ulaşabilmektedirler.

Teknolojinin imkânlarından; ulaşımdan eğitime, sağlıktan istihdam konularına kadar her alanda faydalanılmaktadır. Uzaktan eğitim sistemi ile eğitim kurumlarına gidemeyen vatandaşlara eğitim verilebilmekte, vatandaşlar sağlık sorunları hakkında bilgilendirilmekte, sağlık ve iş başvuru kayıtları alınmakta, ulaşımda “akıllı duraklar” gibi örneklerle özürlü vatandaşlara hizmetler sunulabilmektedir.

3.4.2. Eğitim

Sakatlara yönelik özel ve temel eğitimin türünü ve süresini, sakatlığın doğuştan ya da sonradan edinilmesi ile sakatlıkların yeteneklerdeki etkinliği ortaklaşa belirler. Sakatların temel ve özel eğitimleri, kamusal niteliği olan eğitim kurumlarında sürdürülür. Edimsel sakatlıkları olanların kapsamı içinde yer aldığı sosyal sigorta kurumu ve ayrıca yerel yönetimler ile gönüllü kuruluşların da sorumluluğu bulunur (Altan 2004; 260).

Yerel yönetimlerin engelli bireylere yönelik meslek edindirme programlarını etkin ve yaygın bir şekilde sürdürmeleri çok önemli bir konudur. Yaş ve eğitim düzeyi sınırı olmaksızın verilen istihdam kursları, iş gücü piyasalarının da ihtiyaçları düşünülerek oluşturulmalıdır. Bu kapsamda Yerel Yönetimler, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, İŞKUR ve SHÇEK ile işbirliği yapmalıdır (statik.iskur.gov.tr E.T: 28 Ağustos 2015).

3.4.3. Ayni Yardım

Yerel yönetimler, kendi bölgelerinde yaşayan ve herhangi bir sosyal güvencesi olmayan kişiler ile geçici bir süre içinde küçük bir yardım veya eğitim imkanı sağlanması halinde üretken hale gelebilecek bireylere ayni yardımlarda bulunmaktadır. Bu yardımlar şu şekilde özetlenilir,

- Odun kömür gibi yakacak yardımı
- Yiyecek yardımı,
- Giyecek yardımı,
- Ev eşyası,
- Tedavi masrafları,
- Engelliler için gerekli olan cihaz ve aletler
- Para yardımı,
- Eğitim olanakları
- Mesleki becerisi olduğu halde kendi işini kurabilecek maddi güce sahip olmayan bireylere iş kurmada, araç ve gereç desteği.

Ayrıca, çeşitli kurumlar, engelli bireylere, çalışma hayatındaki bireylerin kazandığı para ile aynı miktarda olmak üzere çeşitli mali yardımlarda bulunmaktadır. Ancak

bu yardımları alabilmek için engelli bireylerin İSKUR'a kayıtlı olmaları şartı aranmaktadır. Bu sosyal yardımları almaya hak kazanmak amacıyla engelli bireyler İSKUR'a kaydolmakta, fakat iş aramak istememektedirler. Bu durum işgücü piyasaları ve sosyal güvenlik sistemi arasında daha iyi bir koordinasyonun olması gerekliliğini göstermektedir (statik.iskur.gov.tr E.T: 28 Ağustos 2015).

3.4.4. Nakdi Yardım

Belediyeler zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan kişilere nakdi yardımlarda da bulunabilirler. Bunun için bu kişilerin, kanunla kurulu Sosyal Güvenlik kuruluşlarına tabi olmamaları ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almamaları, gerekmektedir. Vatandaşlar için geçici olarak küçük bir yardımda bulunan belediyelerin amacı, Eğitim-Öğretim imkanının sağlanması halinde bu vatandaşların topluma faydalı hale ve üretken duruma getirebilmektir (statik.iskur.gov.tr E.T: 28 Ağustos 2015).

Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına tabi olan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir alan özürlülerin, tedavi giderleri ile fonksiyon kazandıran ortopedik ve diğer yardımcı araç ve gereçleri kurumlarca karşılanmayanlar bu kanun kapsamındadır.

3.4.5. Sağlık Hizmetleri

Yerel yönetimler, hastalara, yaşlılara, engellilere, kronik rahatsızlığından dolayı bakıma muhtaç olan bireylere, yaşadıkları ortamda, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde sağlık ve bakım hizmeti vermek zorundadırlar. Bu hizmeti tecrübeli ve eğitilmiş bir personel ile vermelidirler. Bu bireylerin muayene edilmesi, tedavilerinin yapılması ve sonrasında ise takiplerinin yapılması yerel yönetimlerin görevidir. Bu hizmetten, ilgili belediyenin verdiği numaraları arayarak yararlanılabilmektedir. Bu hizmetlerden, sosyal güvencesi olmayan dezavantajlı bireyler, tıbben bir başkasının bakımına muhtaç olan yoksul hastalar, herhangi bir tedavi gerektirmeyen ancak kendine bakamayacak, günlük aktivitelerini tek başına yapabilecek durumda olmayan bakıma muhtaç kişiler yararlanabilmektedir (www.saglikas.com.tr: E.T: 18 Temmuz 2015).

Ayrıca belediyeler, özürli vatandaşlar için rehabilitasyon merkezleri ve danışmanlık hizmetleri, psikolojik destek hizmetleri, fizyoterapi ve sporla rehabilitasyon hizmetleri gibi hizmetler de sunmaktadırlar (www.saglikas.com.tr: E.T: 18 Temmuz 2015).

3.5. YURTDIŞINDAKİ YEREL YÖNETİMLERİN ENGELLİ DÜZENLEMELERİ

3.5.1. Avrupa'daki Düzenlemeler

Birçok Avrupa kentinde herkes için erişim kolaylığı sağlamak bir yasal zorunluluk teşkil etmektedir. Ancak engelliler için yapılan hizmet uygulamalarının tam anlamıyla yeterli hale gelmesi uzun bir süreç istemektedir. Bu bölümde Avrupa'nın iki önemli ülkesi olan Almanya ve İngiltere'de belediyeçilik alanında engelliler için yapılan hizmetler incelenmiştir.

3.5.1.1. Almanya

Günümüzde Almanya ekonomik olarak dünyanın üçüncü büyük ülkesi konumundadır. Avrupa'nın ortasında yer alan Almanya, aynı zamanda Avrupa'nın en kalabalık ülkesi durumundadır. AB ve NATO üyesi olan Almanya, kültür çeşitliliği ve bölgesel özellikleriyle cazip kentlere sahip bir ülke konumundadır (Kuhnke and Jungbluth, 2003:9). Almanya, Türkiye'den farklı olarak federal bir yapıya sahiptir. Almanya'daki 16 adet eyaletin her biri birer yerel yönetim birimi gibi çalışmakta ve bölgede yaşanan sorunları kendi içyapılarında çözmektedir. Ayrıca her bir eyaletin kendi içinde de alt kademe birimlerine sahip olması, merkezden yerele doğru derin bir uzantı olduğunu ve bu uzantının en küçük yerleşim birimine kadar ulaştığını göstermektedir. Bu durum, ülkede yaşanan sorunların daha çabuk ve etkin aşılmasına olanak sağlamaktadır (Kızılcık, 2002:154-155).

Almanya sosyal belediyeçilik anlamında örnek teşkil eden bir yerel yönetim anlayışına sahiptir. Bu kapsamda belediyeler tarafından dezavantajlı gruplar için pek çok çalışma yapılmaktadır. Almanya'da 1 Ocak 2004 yılından itibaren Özürli Ayrımcılığıyla Mücadele üzerine bir federal yasa yürürlüğe girmiştir. Bu yasada özellikle toplu taşıma

üzerinde durulmuş ve engelli bireylerin erişime tamamen açık hale getirilmeleri hedeflenmiştir (T.C Kalkınma Bakanlığı, 2015).

Berlin’de, engellilerin kentte hareket özgürlüğünü ve erişim kolaylığını sağlamak konusundaki çalışmalar 1990’lı yıllarda başlamış ve bu konuda diğer Avrupa kentlerine örnek teşkil eden bir düzeye ulaşılmıştır. Berlin Belediyesi, engelliler üzerine yapılan çalışmalar sonucunda ödül kazanmıştır. Şehirdeki otobüslerin tümünde engelliler için özel yerler bulunmakta ve engelli araçlarının rahatlıkla hareket edebilmesi için geniş kapılar kullanılmaktadır. Otobüslerdeki bu uygulamanın 2020 yılına kadar tramvay ve metrolarda da kullanılması planlanmaktadır. Avrupa’nın en büyük tren garlarından biri olan Berlin istasyonunda görme engelliler için 30 adet konuşan asansör ve kabartma yön çizgileri bulunmaktadır. Almanya’da ağır özürülüler Kamu ulaşım araçlarından, tren ve otobüslerden ücretsiz olarak yararlanmaktadırlar. Özürülülük oranı yüzde altmış olanlar telefon ücretlerinden muaftırlar (Köseler, 2012).

Stuttgart’ta hissedilebilir yüzey ile farklı ses çıkarma özelliklerini bir araya getiren yeni bir tür hissedilebilir yönlendirici yüzey geliştirilmiştir. Kullanılan malzemeye “hohlkorperbodenindikator” (şeffaf zemin işareti) denilmektedir. Araştırmalara göre bu sistem, görme engelliler için en iyi yüzey malzemesi durumundadır. Almanya’da engelli taşıt kullanıcılarının yol üzerindeki acil durum telefonlarına engelsiz erişimlerinin sağlanması, otoyol servis alanlarında park alanların ayrılması ve tuvalet gibi mekanlarda ulaşılabilirlik düzeyinin artırılması için bazı yönergeler hazırlanmıştır (T.C Kalkınma Bakanlığı, 2015).

River Spree üzerinde bazı gezinti gemileri tekerlekli sandalye ile donatılarak turizm açısından da potansiyeli güçlendiren çalışmalar yapılmaktadır (<http://tr.euronews.com>). Ayrıca Kaiserslautern’de mağazaların, eğlence ve sağlık merkezlerinin ve kamu binalarının vb. ulaşılabilirlik yazılı olarak ve internet ortamında gösteren bir şehir rehberi hazırlanmıştır (T.C Kalkınma Bakanlığı, 2015). Mekanlara ulaşım kadar kültürel bilgiye ulaşımı da çok önemseyen Berlin Belediyesi, şehirdeki müzelerde görme engelli bireyler için dokunmalı ve çoklu duyumsal maket uygulamaları kullanmaktadır (<http://tr.euronews.com>). Yaşlı olmaları nedeniyle bakıma muhtaç görme engelliler için bazı yerel örgütler, bakımevleri kurup işletmekte,

bu merkezlerde, sözleşmeli uzmanlar tarafından geniş çapta bakım hizmetleri sunulmaktadır (Köseler, 2012).

Almanya'da engelli bireylere hem eşit hem de özel muamelenin sağlanabilmesi için geniş bir sosyal yardım sistemi bulunmaktadır ve çok sayıda fon yardım hizmetini üstlenmiş durumdadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımında da olduğu gibi Almanya'da engelli bireylere yardım üç alanda toplanmıştır (Okur, 2001:55).

- 1- Bozukluk (Impairment) alanında; risklerin azaltılması, sağlıklı yaşam, kazaların önlenmesi, uyarı sistemleri, kurtarma hizmetleri, tıbbi tedavi ve rehabilitasyon,
- 2- Özürlülük (Disabilities) alanında; ortopedik araçlar, işlevsel eğitim, işyerinin uygun hale getirilmesi için teknik yardım, vb.
- 3- Engellilik (Handicap) alanında; tüm engellerden kaçınılması veya yok edilmesi, yaşamı kolaylaştıracak bir mesleğin seçilmesi.

Almanya'da engelli bireylerin istihdamı konusu da çok ciddiye alınmaktadır. Engellilerin iş hayatına katılarak üretebilmeleri ve ekonomik güce sahip olabilmeleri için çeşitli projeler geliştirilmektedir. Bunların en önemlilerinden biri de engelli atölyeleridir. 100 civarı şehirde bulunan bu atölyelerde engelli bireyler, kendileri için tasarlanan makine ve teçhizat ile üretim yapmaktadırlar. Makine sanayinin gelişmiş olduğu Almanya'da engelli bireylerin kullanabileceği birçok makine üretilmektedir (www.corum.bel.tr E.T: 18 Ağustos 2015).

Almanya'da işverenler yasa gereği çalıştırmadıkları her engelli için (en az % 6) ceza olarak para ödemekle yükümlüdürler. Ancak buna rağmen Almanya'da özellikle görme engelli bireyler arasındaki işsizlik oranının engelli olmayan diğer bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. İş olanağına sahip olan görme engellilerin oranı sadece % 28'dir. İş sahibi olmayan görme özürllüleri için kurulmuş olan ulusal korumalı iş yerlerine yerleştirilmeleri sağlanmaktadır. Almanya'da özürllüleri iş yerlerinde haksız muamele edilmesi ve işten çıkarılmalarını önlemek amacıyla yasal düzenlemeler getirilmiştir. Görme engelli bireyler ayrıca el işçiliği ile para kazanmaya yönlendirilmektedirler (Köseler, 2012).

16 Alman eyaletinde de uygulanan yasal düzenlemeler sayesinde görme engelli bireyler için çeşitli haklar ve olanaklar sağlanmaktadır. Bu yasal düzenlemelerden görme engel derecesi %50'nin üzerinde olan bireyler yararlanmaktadır. Ancak Almanya'nın bazı eyaletlerinde bu oran %20'dir. Yasalarla sağlanan haklar, eyaletten eyalete değişiklik göstermektedir. Kamu Yardım Yasası yoluyla görme engelli bireyler için farklı oranlarda muafiyetler sağlanmaktadır. Bu bireylere özel araç sağlanması konusunda, sosyal güvenlik kuruluşları mali destek sunmaktadır. İş yerlerinin engelli bireylere uygun bir şekilde tasarlanması ve düzenlenmesi için işverenler ve merkezi kalkınma bürosu tarafından fonlar oluşturulmuştur. İşsiz olan görme engellilerin ihtiyacı olan tüm cihazlar sağlık sigortası fonu tarafından sağlanmaktadır (Köseler, 2012).

Ayrıca zihinsel engelli olan bireylerin iş hayatına entegre edilebilmeleri amacıyla 16 eyalette iş eğitim merkezleri ve rehabilitasyon merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlerde düzenlenen kurslar aracılığıyla zihinsel engelli bireyler mesleki anlamda eğitilmektedirler. Zihinsel engelli bireylerin evlerine yakın yerlerde kendilerine iş bularak ekonomik açıdan güçlü duruma gelmeleri sağlanmaktadır (Okur, 2001:62).

Oluşturulan bu rehabilitasyon merkezlerinde, katılımcılara tıbbi tedavi ve iş hayatına hazırlık, oryantasyon ve motivasyon gibi psikolojik eğitim faaliyetleri sunulurken, iş eğitimi merkezleri ise, mesleki bilgi ve beceriler edinmeleri konusunda destek sağlanmaktadır. Kurslara katılan engelli bireyler, geliştirdikleri bilgi ve becerilerini atölyelerde uygulama fırsatı bularak, yeterli düzeye geldikten sonra ise çalışma hayatına atılabilmektedirler. Bu merkezlerde verilen eğitim süresince, engelli bireylere ayrıca davranış ve görgü kuralları gibi bazı sosyal beceriler de kazandırılmaktadır (Okur, 2001:63).

3.5.1.2. İngiltere

İngiltere yerel yönetimlerin beşiği olarak kabul edilen bir ülkedir. Birleşik Krallık'tan oluşan İngiltere, tek bir parlamentonun oluşturduğu ulusal bir hükümet tarafından yönetilmektedir. Bu nedenle güçlü bir merkezi yapıya sahiptir. Ülkede anayasa adıyla düzenlenmiş yazılı bir metin bulunmamaktadır. Ancak buna rağmen anayasal bir hukuk devleti özelliği taşımaktadır. Yerel yönetimler, bölge halkının doğrudan temsil

edildikleri bir örgütlenmedir. Yerel hizmetler içinde, bölgeye uygun olarak belirli alanlarda uzmanlaşmış olan birimler ile bunların dışında özel amaçla oluşturulmuş birçok yönetim birimi bulunmaktadır.

İngiltere’de yerel yönetimler, toplumdaki dezavantajlı çocukların, yaşlıların ve engellilerin sorunlarını aşmaya yardımcı olmak amacıyla politika yapmak zorundadır (Lowndes & Sullivan, 2004: 52)

Yasal temeli 1944-1945 yılında atılmış olan eğitim hizmetleri aynı zamanda özürlü eğitimini de kapsamaktadır. 2004 yılında çıkarılan yasa ile 1970 Yerel Otorite Sosyal Hizmetler Yasası yürürlükten kalkmıştır. Bu yasa ile önceden mevcut olan sosyal hizmetler yeniden tasarlanmış, yerel otorite bütçesi yeniden yapılandırılmış ve 2010-2011 yılında, Sosyal Bakım Reformu ile bu bütçe arttırılmıştır. 2004 yasa kapsamında engelli bireyleri eğitmek ve bakıma muhtaç olanlara barınma sağlamak da bulunmaktadır (Wilson & Game, 2011:128)

İngiltere’de yerel yönetimler, ihtiyaç sahibi vatandaşlara sosyal yardım ve sosyal hizmetler sunmak konusunda çok önemli çalışmalar yapmaktadır. Özellikle eğitim ve sağlık alanlarında çok kapsamlı görevler yerine getiren belediyeler, bölgesel gelişme ve kalkınma için istihdam geliştirme programları yürütmektedirler. (www.sosyalpolitikalar.org E.T: 11 Ağustos 2015).

İngiltere’de 1976 yılında kaynaştırma yoluyla eğitim sistemine geçilmiştir. Genel eğitim yasası ile sürdürülen engelli çocukların eğitim hizmeti 1981 yılında çıkarılan Özel Eğitim Yasası ile düzenlenmiştir. Bu yasa ile özel eğitime ihtiyaç duyan ve ileride ihtiyaç duyacak olan çocukların normal okullarda eğitim alması hükmü getirilmiştir (Kuz, 2001:47). Ülkede engelli bireylerin, sağlık, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin yanında, işe yerleştirilmeleri, mesleki alanda eğitilmeleri gibi geniş bir alanı kapsayan yasal düzenlemeler bulunmaktadır (T.C. Kalkına Bakanlığı, 2015).

Özürlü Ayrımcılığı Yasası, özürlülere istihdam, mal ve hizmetlere erişimde kolaylık, mal mülk alımı ve kiralanmasında yeni haklar vermektedir. Ayrıca okullar, kolejler ve üniversiteler özürlülere bilgi sağlamakla yükümlü kılınmış ve belediyeler taksi, tren ve otobüsler için asgari ulaşım standardı oluşturmakla görevlendirilmişlerdir (Okur, 2001:66).

Yasaya göre, işverenler engelli bireyleri işe alma, eğitim verme ve işten çıkarma gibi konularda ayrımcılık yapmamaktadır. İşverenlerinin kendilerine ayrımcılık uyguladığını düşünen engelliler endüstri mahkemesine başvurabilmektedirler. Özürlü Ayrımcılığı Yasası'nda alınan diğer önlemler ise şöyledir (Okur, 2001:66);

- Ulaşım ile ilgili olarak toplu taşımada (taksi, otobüs, tren, tramvay vb.) engelli bireyler için asgari standartlar oluşturulacak.
- Yasa, eğitim ihtiyacı duyan engelli bireylerin gereksinimlerinin belirlenmesini ve hem ailelerin hem de öğrencilerin bu konuda daha fazla bilgilendirmeyi zorunlu kılmaktadır.
- Okullar, engelli öğrenciler için yapmış oldukları yeni düzenlemeler hakkında onları bilgilendirmek zorundadır.
- Engellilere verilen eğitim hizmeti hakkında yayın yapmak ve bu yayınları ulaştırmak zorunluluğu bulunmaktadır
- Yerel yöneticiler, engelli bireylere yönelik ileri eğitim olanaklarından onları bilgilendirmek zorundadır (Okur, 2001:36).

İngiltere'de Ulusal Sağlık Yasası, 1972 yılında Yerel Hükümet Yasası olarak değiştirilmiştir. Bu yasa yerel yönetimlere özürlülerin bakımı için düzenleme yapma yetkisi vermiştir. Ayrıca bakım sonrası hizmetler, sosyal ve mesleki rehabilitasyonun yapılacağı günlük merkezlerin sağlanması için yetkili kılmıştır. 1970 tarihli Süreğen Hastalık ve Özürlüler Yasası ile de diğer sosyal hizmetler sağlanmıştır (Okur, 2001). 1975, 1979, 1980 Sosyal Güvenlik Yasası; 1984 Sağlık ve Sosyal Güvenlik Yasası; 1976 Tamamlayıcı Sosyal Yardım Yasası ile sosyal güvenlik sistemine dahil olanlar ile dahil olmayanlara (hastalık ve işsizlik nedeniyle kendine bakamayacaklara) finansal destek sağlanmaktadır. Katkılı sosyal yardımlar işveren, işçi ve genel vergilerden finanse edilmektedir. 1975 Sosyal Güvenlik Yasası 2 tür yeni katkısız yardım getirmiştir. Bunlar (Okur, 2001:29);

- 1- Katkısız sağlık aylığı
- 2- Sakatlık bakım ödeneği

Sakatlık bakım ödeneği, yeni bir vergisiz sosyal yardımdır. Savaş kurbanları ve iş kazalarından dolayı engelli hale gelmiş bireylerin mesleki rehabilitasyon ve bakımı da bu kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. Yerel yönetimler doğrudan hastalıkların önlenmesine ve bakımına ilişkin düzenleme yapma yetkisine sahiptir (Okur, 2001:29).

Bölge konseyleri ve Londra dışında kamu taşımacılığı otoriteleri 1985 Ulaşım Yasası'na göre emekliler, özürllüer ve gençler için indirimli ulaşım sağlama yetkisine sahiptir. Londra'da ise Londra Bölgesel Ulaşım Yasası benzer bir yetki tanımaktadır (Okur, 2001:30). Londra'da 2006 yılının başından itibaren bütün otobüsler tekerlekli sandalye kullanıcıları tarafından ulaşılabilir şekilde alçak tabanlıdır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2015). Tren, metro ve otobüs gibi toplu taşıma araçlarında, tekerlekli sandalyeler için özel bir bölüm bulunmaktadır.

İngiltere'de yerel yönetimler, eğitim ve kütüphane kurulları, özel eğitim gereksinimi olan çocukların eğitimini normal okullarda gerekli koşullar hazırlayarak sağlamakla yükümlüdür. Yapılan yasal düzenlemelerle çocukların engel gruplarına göre sınıflandırılması ortadan kaldırılmıştır. 1988 Eğitim Reformu Yasası ile İngiltere'de tüm çocuklara uygulanabilecek bir müfredatın geliştirilmesi ve uygulanması zorunlu kılınmıştır. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların eğitime başlaış ve bitirişleri yerel yönetimlerin sorumluluğundadır ve bunlar sosyal hizmet birimleriyle koordinasyon içinde yürütölmektedir (Okur, 2001:30).

Yerel yönetimler İngiltere'de engelli bireyler için eğitim, konut, sosyal hizmetler, ulaşım, kütüphane, müzeler, sanat galerileri, yapısal planlama, yerel planlama, ekonomik gelişme, rekreasyon, tüketiciyi koruma, gibi birçok hizmetle yükümlüdürler. Yerel yönetimler, engelli bireylerin günlük gereksinimlerini karşılama (yıkama, giyinme, yemek pişirme vb.) konusunda da yükümlölük taşımaktadır. Ayrıca özürllüer ile süreğen hastalığı olan bireylerin özel konut gereksinimlerini karşılamak zorundadırlar. Bu konutların tekerlekli sandalye kullananlar için özel olarak düzenlenmiş olmaları gerekmektedir. Yerel yönetimler, özürllüerinin ziyaret edeceği konutları da yine onların ulaşılabilirliğine uygun duruma getirmeleri gerekmektedir (Okur, 2001:31).

3.5.2. ABD'deki Düzenlemeler

Amerika Birleşik Devletleri federal bir cumhuriyettir. 50 eyalet ve bir federal bölgeden oluşmaktadır. Ülkenin büyük bir çoğunluğu (48 eyalet) Kuzey Amerika'nın orta bölgesinde, Büyük Okyanus ve Atlas Okyanusu'nun arasındadır.

ABD'de engelliler için oluşturulmuş birçok yasal düzenleme mevcuttur. Bunların başlıcaları şöyledir (Okur, 2001:11);

- Özürlü Amerikalılar Yasası
- Telekomünikasyon Yasası
- Adil Konut Yasası
- Hava Taşımacılığı Ulaşılabilirlik Yasası
- Yaşlılar ve Özürlüler İçin Seçim Ulaşılabilirliği Yasası
- Ulusal Seçmen Kaydı Yasası
- Gözetim Altında Tutulan Tutuklu ve Hükümlülerin Medeni Hakları Yasası
- Özürlü Bireylerin Eğitimi Yasası
- Rehabilitasyon Yasası
- Mimari Engeller Yasası

26 Temmuz 1990 tarihinde yürürlüğe giren Özürlü Amerikalılar Yasası (ADA) 1964 tarihli Yurttaşlık Hakları Yasası'ndan bugüne en geniş kapsamlı yasadır ve asıl amacı özürlü bireyleri toplumla kaynaştırmaktır. Yasanın amacı, 54 milyon olduğu tahmin edilen özürlülerin, istihdama, hükümet programlarına, hizmet ve etkinlikler ile kamu hizmetlerine ulaşmalarını sağlamaktır. Özürlülerin bu alanlarda engellerden kurtulmalarını sağlamak için hazırlanan ADA 5 bölümden oluşmaktadır. Bunlar (Okur, 2001:12);

1. *Bölüm; İstihdam ayrıcalığı yasaklamaktadır.* 15 kişi ve üzerinde işçi çalıştıran işverenler, özürlü olmayanlara sağlanan iş fırsatını kalifiye özürlülere de sağlamakla yükümlüdür. ADA, işe alımda, tanıtımda, eğitimde, ödemede ve sosyal etkinliklerde ayrımcılığı yasaklamaktadır (Okur, 2001:12).

2. *Bölüm; Devletin ve yerel hükümetlerin olanaklarının, programlarının, hizmet ve etkinliklerinin ulaşılabilir olmasını sağlar.* Büyüklüklerine ve federal fondan aldıklarına bakılmaksızın devletin ve yerel hükümetlerin her türlü etkinliklerini içermektedir. Devleti ve yerel hükümetleri özürllülere, tüm programlarından, hizmetlerinden ve etkinliklerinden (kamusal eğitim, istihdam, ulaştırma, rekreasyon, sağlık hizmeti, sosyal hizmetler, yargı, seçim, miting vb.) yararlanmada fırsat eşitliği sağlanmasını zorunlu kılar.

Devlet ve yerel yönetimler, yeni bina yapımında ve binalarını tadil ederken bazı özel standartlara uymak zorundadır. Eski binalara ulaşılabilirliği sağlamak, işitme, konuşma ve görme engelliler için iletişimi sağlamak için programlar geliştirmekle yükümlüdür (Okur, 2001:12).

3. *Bölüm; Kamu düzenindeki ayrımcılığı yasaklar.* Ulaştırma önlemleri, kent içi otobüsler, metro gibi kamu taşımacılığı hizmetlerini kapsamaktadır. Kamu ulaştırma otoriteleri, hizmetlerin sağlanmasında özürllülere ayrımcılık yapmamalıdır. Yeni satın alınan araçlarda ulaşılabilirlik ölçütlerine uymak; kullanılmış otobüsleri kiralar veya satın alırken ulaşılabilirliğine dikkat etmek, otobüslerin ulaşılabilirliğe uygun bir şekilde üretilmesini sağlamak zorundadır. Eğer gereksiz bir yük oluşturmayacaksa, sabit rotalı otobüs ve raylı sistemle işleyecek paratransit ulaşım sağlanmalıdır².

4. *Bölüm; Kamuya Açık Yerler.* Kamuya açık alanlar, restoranlar, satış mağazaları, oteller, tiyatrolar, özel okullar, toplantı salonları, hayvanat bahçesi, mezarlıklar, günlük bakım merkezleri ve rekreasyon etkinliklerinin gerçekleştirildiği stadyum gibi sahip olunan, kiralanın, kiraya verilen veya işletilen özel birimlerdir. Hükümet ve yerel yönetimler, kamuya açık yerler, dışlama, ayırım yapma, ve eşitsiz uygulamayı yasaklayan, temel anti-ayrımcılık kriterlerine uymak zorundadır. Yeni tadil edilen binalarda mimari standartlara ilişkin özel kurallara da uymak; politikalarda, uygulamalarda ve yöntemde değişiklik yapmak; konuşma, işitme ve görme güçlüğü çeken kişilerle etkin

² Paratransit, düzenli transit sistemlerini bağımsız olarak kullanamayanlar için seçilmiş, onların destinasyonlarında (varacakları yerde) duran bir sistemdir. Bu sistem Türkiye’de yaygın olarak kullanılan okul servislerine benzerdir.

iletişim kurmak ve diğer ulaşılabilirlik ölçütlerini karşılamak zorundadır (Okur, 2001:12).

Profesyonel, eğitsel veya ticaretle ilgili uygulamalar; lisans verme, sertifika verme ve kredilendirme gibi kurslar ve sınavlar özürhünerin ulaşılabilirliğine uygun yerde sağlanmalıdır veya alternatif düzenlemeler yapılmalıdır. Ticari etkinlikler, fabrikalar ve atölyeler ADA'nın yeni yapılar için mimari standartlara uygun olmalıdır (Okur, 2001:13).

5. *Bölüm; Telekomünikasyondaki ayrımcılığı yasaklar.* İşitme ve konuşma engellilerin telefon ve televizyon hizmetlerine ulaşılabilirliğine ilişkindir. Telefon şirketlerini 7 gün 24 saat iletişim hizmeti kurmakla yükümlü kılar. İşitme ve konuşma engellilerin yararlanabilmesi için, teletypewriters sistemi ile sesli telefonları kullananlar için de üçüncü bir kişinin yardımı aracılığıyla iletişim sağlanır (Okur, 2001:13).
6. *Bölüm; ADA'nın diğer yasalarla ilişkilerini ve sağlık sigortası ile ilgili çeşitli koşulları ortaya koyar* (Okur, 200:131).

ABD yerel yönetim yapısında, güçlü bir kendi kendini yönetme ve özerklik deneyimi bulunmasına rağmen, yasal olarak yerel yönetimlerin bağımsızlığı bulunmamaktadır. Ancak yine de yerel yönetimler bazı yaşamsal önem taşıyan hizmetlerin sunumunda kilit rol üstlenmektedir. Bu hizmetlerden engellilerle ilgili olanları şöyledir (Okur, 2001:14);

- Eğitim; Yerel yönetimlerin en önemli işlevlerinden biri eğitim hizmeti vermektir. Yerel düzeydeki okullar gelirlerini çoğunlukla yerel vergilerden sağlamaktadır. Genelde bütün yerel yönetim düzeyleri eğitim hizmeti verme yetkisine sahip olsa da son yıllarda bu hizmetin daha ziyade “yerel okul bölgesi” denen özel bölgelerde eyalet tarafından sunulduğu görülmektedir.
- Ulaşım; ABD şehirlerinde işyeri-ev, ticaret alanı-ev arası mesafelerin çok fazla olması ve kentlerin yaygın yapısı, ulaşım ile ilgili hizmetlerin yerel yönetimler tarafından verilmesini gerektirmektedir. Son yıllarda ABD’de ulaşım ile ilgili

harcamaların inanılmaz boyutlara varması ve yerel yönetim ödeneklerinin kısıtlanması ile yerel yönetimler bu hizmetleri eyaletlere bırakmıştır.

- Sosyal Hizmetler; Yerel yönetimlerin, işsizlere işsizlik parası ödemek ve sağlık yardımı yapmak gibi birçok sosyal görevi bulunmaktadır. Ancak ABD Başkanı Ronald Reagan (1981-1989) döneminde birçok yerel yönetim bu masrafları karşılayamaz hale gelmiştir. Günümüzde bu hizmetlerin yine federal hükümetler tarafından verildiği görülmektedir.
- Kültür ve Rekreasyon Hizmetleri; Parklar, müzeler, rekreasyon alanları gibi birçok kültür hizmeti yerel yönetimler tarafından verilmektedir.

ABD’de özörlöölere ilişkin istatistiki bilgilere ulaşmak mümkündür. Bunun nedeni, ABD’de sadece özörlöölere yönelik istatistiki bilgi toplayan bir birim bulunmaktadır. Bu birimde özörlöölere ait tüm bilgiler düzenli olarak kaydedilmektedir. Yapılan araştırmalar ve istatistiki veriler ışığında çözüme yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

4. İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ve ENGELLİLER SORUNU

4.1. İBB'NİN ENGELLİLERE SUNDUĞU HİZMETLER

4.1.1. Sosyal Hizmetler Müdürlüğü

İBB Sosyal Hizmetler Müdürlüğü 14.10.2005 tarihinden itibaren, fiilen görevine başlamıştır. Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'nün son Çalışma Yönetmeliği 09.10.2007 tarih ve 2188 sayılı İBB Meclis Kararı ve 13.11.2008 tarihinde ilan edilerek yürürlüğe girmiştir. Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bugün halen aynı yönetmelikle görev yapmaktadır. Bu yönetmelik, vatandaşa sunulacak olan sosyal hizmetler ile ayni ve nakdi yardım hizmetlerini yürütmekle görevli tüm çalışan personelin görev, yetki ve sorumluluğu ile faaliyetlerinin gerektirdiği yükümlülüğün işlerliğini, koordinasyonunu, karşılıklı münasebetlerle yardımlaşmasını, teşkilat ve kuruluşun işleyiş şartlarına dahil esas ve usullerini kapsamaktadır. Sosyal Hizmetler Müdürlüğü İstanbul'da yaşayan bütün ihtiyaç sahiplerine imkanlar dahilinde eşit ve adaletli bir şekilde ayni ve nakdi yardımlar yaparak bu vatandaşların sorunlarına ortak olmak, yardımları tek elden sevk ve idare etmek maksadıyla hizmet vermektedir.

Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün kuruluş misyonu şöyledir (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015);

- Büyükşehir Belediyesinin yoksullara uzanan “şefkat” ve “yardım” eli olabilmek.
- Şehirde yaşayan vatandaşların yaşam kalitelerini yükseltmek.
- Yerinde yönetim ilkesi gereğince; sağlık, spor, eğitim ve sosyal hizmetler gibi konularda sivil toplum, kurum ve kuruluşlarının da katılımıyla halkın sorunlarını öncelik sırasına göre belirleyerek etkili ve zamanında olarak çözümler üretmek.
- Kaynakların verimli kullanılmasına hizmet edecek projeler üreten, kurumsallaşmış ve dünya standartlarına uygun bir biçimde hizmet veren bir belediyeçilik anlayışı benimsemek.
- İstanbul'un ve İstanbul halkının ortak ihtiyaçlarını gidermek amacıyla; sosyal hizmetlerin toplumundaki her grup için erişilebilir şekilde verilebilmesi anlayışıyla; planlı, programlı, etkili, verimli, eşgüdümlü, kaliteli ve yüksek standartlarda ve

değişen şartlara göre manevra kabiliyetine sahip bir yapılanma içerisinde paydaşlarla koordineli olarak yürütülmesini sağlamak.

Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün vizyonu şöyle özetlenebilir (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015);

- İstanbul'daki bütün ihtiyaç sahibi olan bireylere ulaşabilecek bir "umut merkezi" olmak.
- Kadınların sosyal ve kültürel hayat içindeki yerini sağlamlaştırarak, kültürel gelişimlerine katkı sağlamak.
- Aile ve kadın hakkında çeşitli sosyolojik araştırmalar yaparak, kadınların şehir hayatına uyum sağlamasına yardımcı olmak.
- Kadınlarla ilgili haklar konusunda ilgililerin dikkatini çekmek.
- İstanbul'da değişik nedenlerle zor şartlar altında yaşamaya çalışan bireylerin; beklenti ve uyum sorunlarıyla ilgili olarak çözümler üretmek amacıyla projeler yapmak ve bu projeleri hayata geçirmek.
- Eğitim konusunda ihtiyaç sahibi vatandaşlara yardım sağlayarak, imkânlar dahilinde üniversite öğrencilerine yardımcı olmak.
- Genç çocuk yaşta olanlara yönelik olarak geliştirilmiş olan her türlü sosyal ve kültürel hizmetin yürütülmesi ve daha da geliştirilmesi; bu amaçla, meslek ve beceri kazandırma kursları açılması, işletilmesi bu hizmetleri yürütürken üniversitelerle, yüksekokullarla, meslek liseleri ile kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapılması.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Sosyal Yardımlar Birimi tarafından, yardıma muhtaç dezavantajlı kimseler için nakdi ve tıbbi yardımlar yapmaktadır. Amaç, yardıma ihtiyacı olan vatandaşlara mümkün olan en iyi hizmeti vermek, onların derdlerine ortak olarak çözüm yolları üretmek ve sıkıntıları asgariye indirmektir. Ayrıca, Sosyal Yardımlar Birimi'nin Kadın Koordinasyon Merkezi'nde de çeşitli alanlarda yardım faaliyetleri yürütülmektedir. Merkeze gelen malzemelerin ihtiyaç sahiplerine temiz, sağlam ve her daim kullanılabilir halde sunulabilmesi amacıyla, çeşitli kollarda faaliyet gösteren atölyeler bulunmaktadır. Merkezde bulunan mobilya atölyesi bağışlanan eşyalar (beyaz eşya, elektronik, mobilya gibi) arasında tamir edilmesi

gerekli olanları tamir edildikten sonra kullanılabilir bir hale getirilip ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015).

Merkeze İstanbul'un çeşitli bölgelerinden ulaşan giyim malzemeleri türlerine göre ayrıştırılıp, kullanılmış olan giysiler temizlenip, hijyeni sağlanıp, ütülendikten sonra paketlenip ihtiyacı olan ailelerin ihtiyacını karşılayabilir hale getirilmektedir.

Merkeze ulaşan yardımlardan kullanılmış yastık, yorgan, nevresim, tül ve battaniye gibi eşyalar, elden geçirilerek yenilenmekte, bağışlanan kumaşlardan üretim yapılarak yeni mamuller oluşturulmakta ve bunların bir kısmı ihtiyaç sahiplerine dağıtılmakta bir kısmı da merkez tarafından düzenlenen kermeslerde satışa çıkarılmaktadır (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin dezavantajlı gruplara hizmet için hazırladığı 2015 yılı mali destek programı aşağıdaki gibidir (www.istka.org.tr E.T: 6 Ağustos 2015);

1. Kadınların ekonomik güce sahip olmalarına ve beraberinde sosyal hayatın içinde var olabilmelerine yardımcı olabilmek amacıyla kadınların el emeklerini değerlendirme merkezleri açılması.
2. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların her türlü psikolojik, sosyal ve hukuki konularda destek verilmesi, gerekirse kendisine ve varsa çocuklarına geçici olarak kalacak yer temin edilmesi amacıyla, rehabilitasyon hizmetleri veren kadın korunma evleri ve dayanışma merkezleri açılması.
3. Gençlerin istihdamının yolunu açmak için onlara mesleki bilgi ve beceri kazandıracak eğitim merkezlerinin açılması.
4. Madde bağımlılığı ile mücadele konusunda destek vermek amacıyla, madde kullanan bireylere rehabilitasyon merkezleri açılması.
5. "Sokak çocuğu" olgusu ile mücadelede bütüncül hizmet modellerinin geliştirilmesi ve uygulanması.
6. Engellilerin kimseye muhtaç olmadan sosyal hayata katılımlarını sağlayacak hizmetlerin verilmesi ve bu durumdaki bireylerin ailelerine destek ve rehberlik hizmeti verilmesi ve bu konuda yeni projelerin geliştirilmesi.
7. Engelli bireylerin tüm kentsel mekanlarda erişilebilirliğinin sağlanması için mekânsal düzenlemelerin ve iyileştirme çalışmalarının yapılması.

8. Bakıma muhtaç kimsesiz durumda olan yaşlıların bakım ihtiyaçlarını karşılamak ve onları sosyal hayata dair etmek amacıyla, sosyal merkezler, huzurevleri, bakım evlerinin açılması.
9. Sosyal hizmet konusunda diğer kurumlar ile işbirliği yaparak hizmet sunumu modellerinde iyileştirilme yapılması,
10. Özellikle göç yolu ile İstanbul'a gelen başta yoksul kesimlerin kent hayatıyla sosyal ve ekonomik entegresini sağlamak amacıyla merkezlerin açılması.
11. Dezavantajlı bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanabilmeleri için imkanların artırılması.
12. Dezavantajlı bireylere sunulan hizmetlerde bireylerin özel durumlarını gözetenek yapılanmaya gidilmesi ve bu hizmetlere erişimin kolaylaştırılması.
13. Dezavantajlı bireylerin kültür, sanat ve spor gibi etkinliklere katılımlarının artırılması.

4.1.2. Sağlık ve Hıfzıssıhha Müdürlüğü

Tıbbi sosyal hizmet kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Hıfzıssıhha Müdürlüğü tarafından evde bakım ve psikolojik danışmanlık hizmetleri ücretsiz olarak sunulmaktadır.

4.1.2.1. Evde Sağlık Hizmeti

Hastalık, yaşlılık, engellilik, kronik rahatsızlık vb. sebeplerden dolayı bakıma muhtaç olan bireylere, yaşadıkları ortamda, genel sağlık ve psikolojik ihtiyaçlarına yönelik hizmet vermek üzere, tecrübe sahibi ve konuyla ilgili eğitimli sağlık ekibi (doktor, hemşire, fizyoterapist vb.) tarafından muayene, tanı koyma, tedavi, takip ve bakım hizmetleri sunulmaktadır. Vatandaşlar bu hizmetlerden, "ALO 153" Beyaz Masa Hattını arayarak veya internet adresinde bulunan formu doldurarak faydalanmaktadır. Başvurular sonucunda, vatandaşların evlerine ziyarete giden ekipler, hastaların evde muayene ve tedavilerini yaparak akabinde takiplerini ve gerekli yönlendirmeleri yapmaktadır. Herhangi bir sosyal güvencesi olmayan yoksul hastalar, ya da herhangi bir hastalığı olmadığı halde kendisine bakacak durumda olmayan kişiler, bu hizmetlerden yararlanabilmektedirler. Bu hizmetlerden yararlanmanın en önemli şartı, İstanbul'da oturuyor olmaktır.

Evde sağlık hizmeti sayesinde hasta ve bakıma muhtaç bireyler, sağlık kontrollerinden geçmekte, teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden kendi yaşadıkları evde yararlanma imkanı bulmaktadırlar. Bu çalışma ile;

1- Evinde sağlık hizmeti almaya ihtiyaç duyan hasta, engelli ve yaşlılara ulaşılması, bu kişilerin tedavilerinin düzenlenmesi, tedavi masraflarının karşılanarak gerekli eğitimlerin verilmesi,

2- Herhangi bir nedenle kendi kişisel bakımını sağlayamayan bireyler için; kişisel bakımlarının sağlanarak, yaşadıkları ortamın sağlık koşullarına uygun bir hale getirilmesi,

3- Hasta ve hasta yakınlarının hastalık hakkında eğitilmelerini sağlayarak; bilinçsiz sağlık uygulamaları sonucu oluşabilecek olan komplikasyonların önlenmesini ve hastalığın seyrinin ağırlaşmasını engellemek,

4- Evde sağlık hizmeti vererek, hastanelerde yaşanan yığılmanın önüne geçmek ve tedavi maliyetlerini düşürerek ülke ekonomisine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır (www.saglikas.com.tr. E.T: 16 Temmuz 2015).

Evde Bakım Hizmetleri şunlardır;

- Evde Doktor Değerlendirme Hizmetleri
- Evde Hemşirelik Bakım Hizmetleri
- Evde Fizyoterapi Uygulaması Hizmetleri
- Evde Psikolojik Danışmanlık Hizmeti
- Evde Kişisel Bakım Hizmetleri
- Ev Temizliği Hizmeti

Tedavi Hizmetleri şunlardır;

- İlaç ve Tıbbi Malzeme Tedavi Hizmetleri
- Hastane Tedavi Hizmetleri
- Hasta Refakat Hizmetleri (www.saglikas.com.tr. E.T: 16 Temmuz 2015).

4.1.2.2. Gezici Sağlık Hizmetleri

Gezici sağlık hizmetleri, sağlık hizmetlerine ulaşmada sıkıntı yaşayan bireylere sağlık hizmeti götürmek amacıyla oluşturulmuştur. Sağlık kurumlarına ulaşmakta güçlük çeken bu bireyler için tıbbi donanıma sahip 2 tır, 3 doktor, 3 hemşire, 1 laborant, 2

kayıt personeli ve 2 yardımcı personel olmak üzere toplam 11'er kişiden oluşan bir ekip ile gezici olarak sağlık taraması yapılmaktadır. Bu taramalarda ilaç tedavisi gerektiren ancak sosyal güvencesi bulunmadığı anlaşılan vatandaşlara ilaç yardımları da yapılmaktadır. Bu sosyal güvencesi olmayan hastalar, ileri tetkik ve tedavi gerektiren durumlarda ise Belediyenin Şehzadebaşı Polikliniği'ne veya Evde Sağlık Hizmetleri'ne yönlendirilmektedirler (www.saglikas.com.tr. E.T: 16 Temmuz 2015).

4.1.3. Yaşam Evleri (Cep Darülacezeleri)

Yaşam evleri projesi Kayışdağı Darülaceze Müdürlüğü tarafından hayata geçirilen bir projedir. Yaşam evleri, yaşlıların ve bakıma muhtaç engelli vatandaşların alışmış oldukları sosyal ortamlarından, (mahalle-semt) kopmak zorunda kalmadan ihtiyaçlarının giderilebilmesi ve bakımlarının yapılabilmesi amacı ile kurulmuştur. Çalışma çerçevesinde yardıma muhtaç kişiler, yaşadıkları semttteki evlere yerleştirilerek, alışmış oldukları sosyal çevrede hayatlarını sürdürmeye devam etmektedirler. Darülaceze'de kalma şartlarına uygun olan kişiler için geçerli olan bu uygulama ile kişiler, Darülaceze kampüsünde verilen tüm hizmetlerden de yararlanabilmektedirler. Bu evlerin kiralari, evlerinin kiralari ve her türlü ihtiyaçları Darülaceze Müdürlüğü tarafından karşılanmaktadır (www.saglikas.com.tr. E.T: 16 Temmuz 2015).

4.1.4. Sağlık A.Ş.

Sağlık A.Ş. İBB'nin sağlık ve sosyal hizmet konularında yaşlı ve engelliler ile sokak çocuklarına ve şiddet gören kadınlara yönelik hizmet programları yürüten bir kurumdur. Sağlık A.Ş.'nin amacı, sağlık hizmetlerin, İstanbul'da yaşayan tüm vatandaşlara hiçbir ayırım gözetmeden kolay ve etkin bir şekilde ulaştırabilmek, insanların sağlık, sosyal ve ruhsal sorunlarına yardım edebilmek, ihtiyaç duyan vatandaşlara sağlık ve sosyal hizmet alanlarında gerekli koordinasyon ve yönlendirmeleri yapabilmektir. Bu hizmetleri, İstanbul'un her yerine ve her an sunabilmek için 7 gün 24 saat hizmet verilmektedir (www.saglikas.com.tr. E.T: 16 Temmuz 2015).

Sağlık A.Ş.'nin araştırmamız kapsamında bulunan dezavantajlı gruplara sunduğu hizmetler aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

4.1.5. İSEM (İstanbul Engelliler Müdürlüğü)

İSEM'in işletmesi Sağlık A.Ş.'nin kontrolündedir. Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde bir müdürlük olarak görev yapan İSEM, İstanbul'da halen 20 merkezde engellilik ile ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri amacıyla çalışmaktadır.

İSEM'in kuruluşunun amacı, İstanbul'da ikamet eden engelli bireylerin, hayat standartlarını yükselterek, onları toplum hayatına kazandırmak, istihdam olanaklarını arttırmak için her türlü fırsatı sunabilmektir.

Bu çerçevede İSEM engellilerin; var olan kapasitelerini geliştirmek, yeteneklerini ortaya çıkarmak, buldukları çevre şartlarını iyileştirmek, bağımsız bir hayat sürdürmelerine destek olmak, toplumsal hayata katılımlarını sağlamak, üretime katkı sağlamalarına destek olmak, özel bakım ihtiyacı duyan engellilere bu hizmeti vererek onların yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla hizmet vermektedir. (www.saglikas.com.tr. E.T: 16 Temmuz 2015).

İSEM'den hizmet alabilmenin 2 önemli şartı bulunmaktadır. Bunlardan ilki İstanbul il sınırları içinde ikamet ediyor olmaktır. İkincisi ise tam teşekküllü bir hastaneden % 40 veya üzeri engelli olduğuna dair rapor alınmasıdır. Bu koşullara uygun durumda olan engelliler, İSEM'in hizmetlerinden yararlanabilmektedirler (www.saglikas.com.tr. E.T: 16 Temmuz 2015).

İSEM'in sunduğu Psiko-Sosyal Servis Hizmetleri şöyledir;

Eğitim Hizmetleri: İSEM merkezlerinde zihinsel engellilerin öz bakım becerilerini, el becerilerini, sosyal becerilerini geliştirecek eğitimler ile mesleki ve sanat eğitimleri verilmektedir. Engelli bireylerin hem aileleri hem de kendileri için büyük bir fırsat olan bu eğitim imkanı, herhangi bir eğitim alma olanağı bulunmayan, 17-35 yaş aralığındaki tüm eğitilebilir ya da öğretilebilir zihinsel engelli bireylere; spor, el sanatları, okuma, yazma, resim, müzik, bahçivanlık, halkoyunları, temizlik ve

bağımsız yaşam eğitimleri verilmektedir. Bu eğitimler 10 kişilik sınıflarda ve engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda verilmektedir (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015).

Zihinsel engelli bireyler için düzenlenen eğitim çalışmaları dışında İSEM merkezlerinde ayrıca diğer engelli bireylerin de yararlanabileceği eğitim grupları da oluşturulmuştur. Bu çalışmalarda hedef, engel durumu nedeniyle örgün eğitimden yeteri kadar yararlanamayan engelli bireylere eğitimde destek vermektir. Bu destek kurslarında engelli bireylerin engel durumları göz önünde bulundurularak programlar düzenlenmektedir. Kurslar sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı onaylı mesleki sertifikalar verilmektedir. Ayrıca sosyal rehabilitasyonu hedefleyen kültürel ve sanatsal eğitim grupları oluşturulmaktadır (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015).

İşitme engelli bireylerle sağlıklı bir şekilde iletişim kurulması amacıyla 16. yüzyılda dünyanın en gelişmiş görsel dili olarak kabul edilen Türk İşaret Dili Projesi'ni hayata geçiren İSEM'in, bu dili eğitim sistemi içerisine almıştır. Bu amaçla işitme engelli bireylerle iletişim kurmak isteyen herkese bu dil kurslar aracılığıyla ücretsiz olarak vermeye başlanmıştır (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015).

Örgün eğitimlerine devam etmelerine rağmen farklı sebeplerle yeterli eğitim desteği alamamış olan 8-13 yaş arası engelli çocuklar ve gençlere destek eğitimleri verilmektedir. Bu çocuk ve gençlerin örgün eğitimde aktif katılımcı bireyler olabilmeleri için sosyal rehabilitasyonlarını destekleyecek çalışmalar yapılmaktadır (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015).

Sosyal Destek Hizmetleri: İSEM, sosyal destek hizmetleri çerçevesinde kültür-Sanat Festivaller gezi ve eğlence programları ve spor etkinlikler düzenlemektedir (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015).

Psikolojik Destek Hizmetleri: Engelli bireylerin içinde buldukları durum nedeniyle psikolojik sorunlar yaşadıkları ve birçok engelli bireyde özellikle öz güven sorunu ve içe kapanıklık yaşandığı bilinmektedir. Bu bireylerin psikolojik destek almaları rehabilitasyonlarında çok önemli bir yer tutmaktadır. Psikolojik olarak iyi durumda olmayan engelli bireylerin diğer konulardaki eğitimlere katılmaları ve bu eğitimlerin

gereken performansı göstermesi mümkün olamamaktadır. İSEM'in hem engelli bireylere hem de ailesinde engelli bulunan kişilere psikolojik destek hizmetleri sunmakta, engellilerin ve ailelerinin toplumsal hayata katılımına destek vermek amacıyla çalışmalar yapmaktadır.

Bu çalışmalar ile engelli bireylere ve ailelerine içinde yaşadıkları çevresel ve sosyal sorunlarla başa çıkma yetisi kazandırılmaya çalışılmaktadır (www.ibb.gov.tr E.T: 17 Temmuz 2015).

Hem engelli bireylerin hem de ailelerin psikolojik yönden güçlendirilmesini amaçlayan bu birimde şu hizmetler verilmektedir;

- a- Psikolojik Danışmanlık (Bireysel ve Grupla)
- b- Aile eğitim ve Seminer Çalışmaları
- c- Konuşma Terapileri
- d- Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı hizmetleri (www.saglikas.com.tr. E.T: 16 Temmuz 2015).

4.1.6. Görme ve İşitme Engelliler Kütüphanesi

1998 yılında önce Atatürk Kitaplığı'nın içinde Sesli Kitap Bölümü kurulmuştur. Bu uygulamanın büyük ilgi görmesi sonucunda artan talep karşılanamamış ve bu talep üzerine bu bölüm Eyüp Hüsrev Paşa Tekkesi'ne taşınarak bağımsız bir kütüphane oluşturulmuştur. İçinde aynı anda 80 görme engelli bireyin faydalanabileceği kütüphane 350 m² alana sahiptir. Kütüphanede, hem dijital ortamda hem de internet ortamından sesli olarak kitap dinleme olanağı bulunmaktadır. Bunun dışında görme yetisini tamamen kaybetmemiş ancak az gören engelli bireyler için de ekran büyüten bilgisayarlar bulunmaktadır. İnterneti kullanmak isteyen bireyler içinse Brail klavyeler kullanılmaktadır. Yaklaşık 3000 sesli kitap bulunan kütüphanede Brail baskı yapabilen yazıcılar da bulunmaktadır. Kütüphane, diğer kütüphaneler ile aynı saatlerde hizmet vermektedir (Köseler, 2012) .

4.1.7. İBB Trafik Müdürlüğü'nün Engelli Vatandaşlar İçin Hizmetleri

Engelli vatandaşlar için İBB Trafik Müdürlüğü'nün de engelli vatandaşların kent yaşamında kaliteli bir yaşam sürmeleri, trafikte yaya ve sürücü olarak rahat bir şekilde seyahat edebilmeleri adına hizmetleri bulunmaktadır (www.esisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

4.1.7.1. Trafik Eğitim Parkı

Topkapı Şehir Parkı içinde İBB Trafik Müdürlüğü tarafından Trafik Eğitim Parkı oluşturulmuştur. 6500m² alana kurulan ve minyatür bir şehir planına sahip olan bu parkta hastane, okul, idari bina, alışveriş merkezi, gözetleme kulesi, garaj, konukevi, eğitim sınıfları bulunmaktadır. Bu parkta engelsiz vatandaşların yanında engelli bireylerinde eğitim görebileceği olanaklar hazırlanmıştır. Trafik ışıkları, kavşakları, yaya alt ve üst geçitleri ile tamamen engelsiz bireylere uygun olarak tasarlanan parkta ayrıca engelli bireyler için hazırlanmış olan özel sınıflar bulunmaktadır. Bu sınıflarda trafik eğitimi alan engelli bireyler trafik konusunda bilgilendirilerek pratik ve teorik eğitimlerini tamamlamaktadırlar.

Görme engelliler için özel tasarlanmış tabletlerle trafik ve unsurları anlatılmaktadır. Bu çalışma ile görme engellilere trafikte oluşabilecek tehlikeler hakkında bilgi vererek oluşabilecek risklerin önlenmesi hedeflenmektedir (www.esisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

4.1.7.2. Hissedilebilir Yüzeyler

Hissedilebilir yüzeyler, görme engelli bireylerin dış mekanlarda rahatça hareket ederek hayatlarını sürdürebilmeleri için polimer esaslı kabartma yüzey ürünleridir. Bu yüzeylerin kullanılmasındaki amaç, görme engelli bireylerin yürüdükleri yollarda muhtemel tehlikelere karşı uyarılmalarıdır (www.esisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

Görme engelli bireylerin yaya geçitlerini, üst geçitleri, toplu taşıma duraklarını vb. yakın çevredeki önemli yerleri bulmalarını kolaylaştırmak ve tehlike uyarılarına karşı hazırlamak amacıyla kendilerine rehberlik eden kabartılı ve farklı dokuya sahip

hissedilebilir yüzeyler engelli bireylere öğretilmektedir (www.erisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

4.1.7.3. Yaya Geçidi İçerisindeki Kılavuz Çizgiler

Yaya geçidi içerisinde gidiş-geliş istikametinde görme engelli bireylerin yönünü kaybetmemesi ve kesintisiz bir şekilde karşıya geçmesi için hissedilebilir kılavuz çizgiler çizilmiştir.

Bu sayede görme engelli bireyler, yaya geçitlerinde herhangi bir kaza yaşamadan yürüyebilmektedirler (www.erisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

4.1.7.4. Sesli Sinyal

Sesli sinyal uygulamaları görme engelli bireyler için yapılmış bir uygulamadır. Erişilebilir Yaya Sinyali ile görme engelli kişi, karşıdan karşıya geçiş sırasında kendileri için yerleştirilen butona bastığı zaman sesli olarak durması ya da geçmesi gerektiği bilgisi alınmakta ve butonda bulunan sesli geri sayım sistemi ile de karşıdan karşıya geçiş için ne kadar süresinin kaldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Bu sayede kırmızı ışığın ne zaman yanacağını bilen görme engelli bireyler, karşıdan karşıya geçme sürelerini ayarlayabilmektedirler. Bunun yanı sıra aynı butona 3 saniye basılı tutularak bulunulan konumun bilgisi de alınabilmektedir (www.erisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

4.1.7.5. Kabartma Kroki

Kabartma krokiler görme engelli bireyler için yapılmış bir uygulamadır. Kabartma kroki ile görme engelli bireyler, yürüdükleri yol üzerinde kullanmaları gereken yaya geçidine ait geometrik düzenin kabartması sayesinde buldukları yaya geçidi hakkında (kavşak şekli, trafik akışı, tramvay yolu, bisiklet yolu vs.) bilgi alabilmektedirler. Bu sayede nerede ve nasıl bir yol üzerinde olduğu bilgisine ulaşan görme engelli bireylerin dış mekanlarda bir nebze olsun rahat hareket etmeleri sağlanabilmektedir (www.erisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

4.1.7.6. Kabartma İstanbul Haritası

Kabartma haritalar görme engelliler için yapılmış bir uygulamadır. Görme engellilerin, İstanbul'un yollarını ve ilçelerini harita üzerinde kavrayabilmeleri için eğitim materyali olarak kabartma İstanbul haritası hazırlanmıştır. Ayrıca doğru çizgi çizebilme ve ayrıntılı ölçümler yapabilmelerini sağlamak için özel kabartma cetveller de hazırlanmıştır. Bunun dışında cetvel üzerinde renk körleri için de renk düzenlemeleri yapılmıştır (www.erisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

4.1.7.7. Kaldırım Üzerindeki Sinyalleri Öteleme

Engelli yayaların kaldırımları rahat bir şekilde kullanabilmeleri için sinyal direkleri ve levhalar üzerinde de yenilikler yapılarak levhalar ve sinyal ünitelerini yaya yolunu işgal etmeyecek şekilde yerleştirilmiştir (www.erisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015). Bu sayede engelli bireyler kaldırım alanlarında daha rahat ve güvenli bir şekilde hareket edebilmektedirler.

4.1.7.8. Kaldırım Üzerindeki Levhaların Ötelenmesi

Önceleri yapılan uygulamaya göre, kaldırım üzerinde bulunan trafik levhaları ve sinyal direkleri, akan trafik açısından sorun oluşturmaması için kaldırımlardan en az 50 cm içeriye yerleştirilmekteydi. Fakat levhaların caddeye bu kadar uzak konumlandırılması, sürücüler tarafından algılanmasını zorlaştırıcı bir unsur oluşturmaktaydı. Aynı zamanda yürüme yoluna yerleştirilen bu levhalar, fiziksel engelli bireylerin ve bebek arabalarının ilerlemelerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu nedenle; trafik levhaları ve sinyal direkleri için özel bir aparat geliştirilmiştir. Bu aparat sayesinde hem yaya yolu kapanması önlenmiş hem de araçların levhaları daha rahat görmesi sağlanmıştır (www.erisilebiliristanbul.org E.T: 16 Ağustos 2015).

4.1.8. İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün Hizmetleri

Bu bölümde İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün engelliler için verdiği hizmetler incelenmiştir.

4.1.8.1. Özürlülere Teknoloji Yoluyla Sunulan Seyahat Hizmeti

Otobüsler: Tüm İETT otobüslerinde ve denetimi altında bulunan Özel Halk Otobüslerinde LCD (Sıvı Kristal Ekran) ekranların kurulumu yapılmıştır. Bu ekranlarda görüntülenen ve seslendirilen bilgiler GPS sistemine entegre olarak çalışan bir sistem tarafından gerçekleştirilmektedir. Özürlülere yönelik yapılan bu hizmette; gelen her durak anons edilmekte ve büyük puntolarla yazılmaktadır. Sağır, dilsiz, görme özürlü, yaşlı vatandaşlarımız bu teknolojiye (GPS-MOBİL) yararlanmaktadır (www. engelliler.gen.tr E.T: 22 Ağustos 2015).

Akıllı Duraklar: İETT Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ile BELBİM A.Ş. tarafından yazılımları geliştirilen sistem, her dakika verileri güncellemekte ve güncellenen bu veriler durağa yerleştirilen LCD panel üzerinde yer almaktadır. Özürlü Kartı sahipleri, Akyolbil sistemiyle Akıllı Duraklarda bulunan okuyuculara Özürlü Kartlarını okutturularak durağa gelecek otobüsün tipini, saatini ve hat numarasını önceden öğrenebilmektedir. Ayrıca sistem sosyal kartların duraklarda bulunan mezkûr okuyucuya okutulması halinde dezavantajlı birey hakkındaki bilgileri merkeze göndererek, şoförlerin durakta özürlü yolcu olduğu hakkında bilgi almaları sağlanmaktadır (Türkoğlu, 2013).

4.1.8.2. İnternet Üzerinden Sunulan Hizmetler

Özürlü Kartı Online Başvurusu: 14 Ocak 2012 tarih ve 28173 sayılı resmi gazetede yayımlanan "Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik" hükümleri doğrultusunda düzenlenmiş, % 40 ve üstünde bir oranda Özürlü Sağlık Kurulu Raporu'na sahip kişilerin kullanabileceği Seyahat Kartı'dır. Bu karta internet sitesinden yapılarak sahip olunmaktadır. Başvuru sonrası özürlü kartları kurumun belirlemiş olduğu noktalardan bizzat alınabilmektedir. Bu durum engellilerimizin yaşamını kolaylaştırmamaktadır. Bunun nedeni, özürlü kartlarının kurumdan dağıtılmasıdır. Engellerinden dolayı kuruma gidemeyen vatandaşların bir çoğu karta sahip olamamaktadır.

Engelliler için; İnternet sitesi üzerinden engellilerin erişebilecekleri otobüslere ait hat bilgileri ve bu hatlarda hizmet gören otobüs bilgileri yer almaktadır. Örneğin: Hat numarası girildiğinde o hatta çalışan otobüslerin sayıları, güzergâhta buldukları konum ve saat bilgileri yer almaktadır.

4.1.8.3. Mobil Hizmet

Teknolojinin ilerlemesiyle interaktif bir ortam kaçınılmaz bir hale gelmiştir. İETT’de kendi “Mobil İETT” ağını oluşturarak, teknolojinin bu imkanlarından yararlanmakta ve vatandaşlara seferler hakkında bilgi iletebilmektedir. Mobil İETT uygulaması ile sadece sefer saatleri değil, hangi otobüsün o an hangi durakta olduğu ve bulunulan durağa ne sürede varacağı gibi bilgilere de anında ulaşılabilir. Tüm akıllı telefonlara yüklenebilen bu uygulama ile otobüs hatları üzerindeki tüm sefer bilgilerine ulaşmak mümkün olmaktadır. İnternet üzerinden verilen bu hizmet her geçen gün güncellenmekte ve vatandaşlara yeni hizmetler sunmaktadır.

Durak ismi yazılarak, adı geçen duraktan geçen bütün otobüsler ve geçtikleri saatlere ulaşılabilir. Aynı şekilde durak yerine hat sorgulaması da yapılmakta ve adı geçen hat ile ilgili her türlü bilgiye ulaşılmaktadır. Daha önce o hattı kullanmamış ve hangi hatta binmesi gerektiğini bilmeyen vatandaşlar için ise güzergah arama seçeneği mevcuttur. Bu sayede gitmek istediği yer bilgisini giren vatandaşlar, hangi hatta binmeleri gerektiğini öğrenmektedirler.

Uygulamanın, hangi otobüsün o an nerede olduğu bilgisini vermesi, özellikle engelli bireyler için büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Binmek istediği otobüsün durakta olduğu bilgisine ulaşan engelli bireyler, hareketlerinde daha özgür olabilmektedirler. Bu bilgiler arasında özellikle alçak tabanlı otobüslerin bulunması engelli bireyler için başka bir kolaylıktır. Alçak tabanlı bir otobüse binmek isteyen fiziksel engelli bireyler, bekledikleri otobüsün ne zaman geleceğini bilerek davranabilmektedirler (www.engelliler.gen.tr E.T: 22 Ağustos 2015).

İETT, kanun gereği yeni alınması ön görülen otobüslerin engelli bireylerin erişimine uygun olmasına dikkat etmekle beraber filoda bulunan diğer mevcut otobüslerin de engelli erişimine uygun hale getirilmesi amacıyla çalışmalar sürdürmektedir.

4.2. İBB'NİN ENGELLİ HİZMETLERİNİN YURTDIŞINDAKİ BELEDİYELERLE KARŞILAŞTRILMASI

Türkiye'de ve Avrupa'da engelliler ile ilgili yapılan sosyal yardım politikaları incelendiğinde karşılaşılan ilk büyük problem, Türkiye'de engelli bireylerin durumunu sosyoekonomik ve demografik bağlamda değerlendirebileceğimiz sağlıklı bir veri tabanının bulunmamasıdır. Bu konuda ilk önemli kurumsal girişim, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı işbirliği ile gerçekleştirilen ve Türkiye'de yaşayan özürlü nüfusun niteliklerine ilişkin Türkiye Özürlüler Araştırması (2002)'dir (Burcu, 2007:69).

Almanya'nın engellilere hizmet konusunda Türkiye'den daha başarılı bir grafik çizmesinin en önemli nedenlerinden biri belediye yönetimlerinin merkezi yönetimden bağımsız bir şekilde yürütülmesidir. Bu sayede Almanya belediyeleri, engelli bireylere yönelik konularda daha hızlı ve verimli bir yol izlemektedirler (Yurdagül, 2015:1).

Almanya ve İngiltere yerel halkın genel eğitimi tamamen yerel yönetimlere bırakılmıştır. Türkiye'de ise eğitim, merkezi yönetim tarafından örgütlenmekte ve belediyelere ait okullar bulunmamaktadır. Yerel yönetimler, bölge insanına kurslar ve özel programlar dahilinde eğitim vermektedirler. Örneğin; Almanya belediyelerinin açmış olduğu engelli atölyelerine benzer olarak İSEM'e bağlı eğitim merkezleri bulunmaktadır.

Almanya ve İngiltere belediyelerine bakıldığında tiyatro, sinema gibi kültür ve rekreasyon alanlarında engelli bireyler için alınan önlem ve çözümlerin İBB tarafından yeteri kadar alınmadığı görülmektedir.

Almanya'da engelli bireylerin kullanabileceği ve istihdamını kolaylaştıracak endüstri makine ve teçhizatlar üretilmekte ve bu makine ve teçhizatlar engelli atölyelerinde kullanılmaktadır. Türkiye'de ise bu tür gelişmiş makine ve teçhizatlar bulunmamaktadır.

Engelli bireylerin dış mekan ve ulaşılabilirlik konusundaki sorunlarına karşın Avrupa'da yapılan çalışmalara benzer çalışmalar İBB tarafından da yapılıyor olsa da gözlemlenen çalışmaların yetersiz olduğu yönündedir. İBB'nin sadece engelliler için

değil engelsiz bireyler için de ulaşım konusunda önemli çalışmalar yapması gerekmektedir.

5. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Son yıllarda yerel yönetimlerin faaliyet ve hizmet alanları gün geçtikçe önemini arttırmaktadır. Günümüzde yerel yönetimlerin sadece alt yapı imar ve çevreyle ilgili hizmetleri değil aynı zamanda sosyal faaliyet ve hizmetleri de önem kazanmaya başlamıştır. Bu hizmetlerin arasında; yaşlılara, engelli bireylere, şiddet mağduru kadın ve çocuklara, toplumdan dışlanan eski mahkumlara, yoksullara, kendisine bakacak durumda olmayan ihtiyaç sahiplerine, çeşitli rehabilitasyon merkezleri, huzur evleri, meslek edindirme kursları, sığınma evleri, gençlik merkezleri açmak, çocuk esirgeme kurumları açmak ve tüm bu dezavantajlı olarak kabul edilen gruplara, istihdam, eğitim, sağlık ve sosyal yaşam alanlarında destekte bulunmak yer almaktadır. Hayatın hemen her alanında ayrımcılığa uğrayan ve toplum tarafından dışlanan dezavantajlı grupların, sosyal hayata katılarak normal bir hayat sürdürmelerini sağlamak halka en yakın hizmet örgütleri olan belediyelerin temel görevleri arasında yer almaktadır.

Bu bağlamda yerel yönetimlerin sosyal faaliyetleri özellikle; yoksullar, engelliler, kadınlar, yaşlılar, çocuklar ve gençleri kapsamaktadır. Yerel yönetimler yoksul bireyler için; yakacak, yiyecek, giyecek, barınma gibi hizmetleri, engelli bireyler için; eğitim merkezleri, psikolojik danışma hizmetleri, iş imkanları, yaşlılar için; barınma, güvenlik gibi imkanlar, kadınlar için; kadın sığınma evleri meslek edindirme kursları gibi hizmetler sunmak zorundadır. Ayrıca eski hükümlülere de istihdam ve rehabilitasyon hizmeti vermekle yükümlüdür.

Toplumun geliştirilmesi, bireylerin eğitilerek bilinçlendirilmesi, toplum refah seviyesinin ve yaşam kalitesinin artırılması, halkın; sosyal, psikolojik, ekonomik ve eğitim konularındaki ihtiyaçlarının karşılanması, var olan kaynak ve haklardan herkesin eşit ve adaletli bir şekilde yararlanması, bölgede kültürel gelişmenin yakalanması, toplumsal duyarlılığın, paylaşım ve yardımlaşmanın artırılması merkezi ve yerel yönetimlerin temel görevidir. Bu görevler; siyasal kurumların ürettiği sosyal politikalar aracılığı ile yerine getirilmektedir. Sosyal hizmetlerin halka sunulmasındaki en etkin kurumlar söylediğimiz gibi halka en yakın yerel kurumlar olan belediyelerdir.

Hem kamu yönetimlerinde hem de özel yönetimlerde her geçen gün yönetim anlayışı ve uygulamaları değişim göstermektedir. Bu durum yerel yönetimlerde de kendini hissettirmektedir. Tüm dünyada sosyal belediyeçilik anlayışının yaygınlaşması ile birlikte belediyelerin sosyal fonksiyonları da artmıştır. Belediyeler sayesinde halk, yönetime daha fazla katılma imkanı bulurken, kendi sorunlarını da ifade etme şansı bulmaktadırlar.

Engelli bireylerin sosyal hayata katılımını sağlamak ve daha sonrada çalışma hayatına katılarak, hem sosyal hem ekonomik hem de psikolojik olarak, gelişmelerine katkıda bulunmak önemli bir konudur. Hem ekonomik hem de sosyal açıdan yardıma ihtiyacı olan engelli bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda yapılan hizmetler yetersiz kalmakta ve bu kesimlerin, ekonomik, sosyal ve kurumsal dışlanmışlıkları, yoğun biçimde sürmektedir. Bu durum, sağlıklı kentsel yapılanmayı önlemekte; büyük kent varoşları, işsizlik, yoksulluk ve kent suçlarına kaynaklık etmesi nedeniyle dışlanmışlığın kaynağını oluşturmaktadır.

Dünyada yaşanan gelişmeler ışığında Türkiye'deki belediyeçilik anlayışında da önemli değişimler yaşanmıştır. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin de bu değişimde önemli katkıları bulunmaktadır. Özellikle dünyanın en önemli metropollerinden biri olan İstanbul'un bu değişime ayak uydurması kaçınılmaz bir durumdur. Bu bağlamda bu çalışmada dezavantajlı gruplar içinde kabul edilen engelli bireylerin sosyal hayatta karşılaşmış olduğu sorunlar karşısında yerel yönetimlerin hizmetleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği üzerinden araştırılmıştır.

İBB'nin son yıllarda sosyal hizmet politikalarında önemli ilerlemeler kaydedilmiş, özellikle engelli bireyler için sosyal hayattaki erişilebilirlik sorunu adına önemli çalışmalar yapılmaktadır. Dış mekanlardan, kapalı mekanlara, sağlık hizmetlerinden eğitim hizmetlerine kadar pek çok alanda engelli bireyler için sosyal hizmet projeleri geliştirilmekte ve uygulanmaktadır.

Engelli bireylere yönelik olarak verilen meslek edindirme kurslarının yerel yönetimlerce etkin ve yaygın bir şekilde verilmeye devam edilmesi gerekmektedir. Bu eğitim programlarını verirken herhangi bir yaş ve eğitim düzeyi sınırı belirlenmemelidir. İstihdam kurslarının sonuçlarının olumlu bir şekilde alınabilmesi için bu kursların, bölgenin özelliklerine ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarına göre

düzenlenmeleri gerekmektedir. Bu konuda her daim ileriye dönük ve teknolojik gelişmeler göz önüne alınarak hareket edilmelidir. Bu kapsamda Yerel Yönetimler, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, İŞKUR ve SHÇEK ile işbirliği içinde olmalıdır. Mesleki eğitim alan engelli bireylerin eğitim alanları engellerine uygun bir şekilde düzenlenmeli gerekli fiziksel donanıma kavuşturulmalıdır. MEB, engelli bireylere yönelik olarak verilen bu mesleki eğitim programlarına destek vermeli, program, sınav ve mesleki belgelendirme faaliyetleri konusunda standardizasyonu sağlamalıdır.

Engelli bireylerin sorunlarıyla ilgilenmekle ve bu sorunları çözüme kavuşturmakla yükümlü olan yerel yönetimlerin öncelikli olarak eğitim ve istihdam konularında çalışmalar yapması gerekmektedir. Engelli bireylerin eğitimi için açılan merkezlerin çoğaltılması ve bu merkezlerden engelli bireylerin haberdar edilmesi çalışmaları yapılmalıdır. Özellikle istihdam konusunda engelli bireylere yapılan ayrımcılığı engellemek için yerel yönetimlerce denetimler yapılmalı ve bu denetimler sonucunda ayrımcılık yapan iş yerlerine cezai yaptırımlar uygulanmalıdır. İŞKUR engellilere yönelik hizmetlerini kendi işlerini kendilerinin yapabileceği şekilde elektronik ortamda sunulmasını, engellilerin internet üzerinden açık işlere ulaşabilmesini sağlamalıdır. Kurum uygun merkezlere elektronik self servis hizmeti verecek donanımlar kurmalı, yerel birimleri bu doğrultuda yapılandırmalıdır.

İBB'nin ve İETT Genel Müdürlüğü'nün engellilerin ulaşım ve dış mekanda yaşadığı sıkıntılara getirdiği çözüm önerileri yetersiz kalmakta ve engelliler ulaşımında ve dış mekanda sorunlar yaşamaya devam etmektedir. Bu konuda daha gelişmiş ve Avrupa standartlarına uygun projeler geliştirilmeli ve bu projeler hayata geçirilmelidir.

Toplumların gelişmişlik düzeyinin artmasında, insana verilen değer etkin rol oynamaktadır. Yapılan birçok araştırma engelli bireylerin ayrımcılık yaşamadan, eşit ve adaletli bir hayat yaşadığı ülkelerin, gelişmişlik ile doğru orantılı olduğunu göstermektedir. İnsanlar, adaletsiz ve ayrımcılığa uğradığı toplumlarda sosyal patlamalar meydana gelmektedir. Bu sosyal patlamaların önüne geçmek için toplumu oluşturan bireylerin sorunlarını ve ihtiyaçlarını doğru tespit ederek bu sorun ve ihtiyaçlara çözüm bulunması konusunda bilinçli bir yapılanmaya gidilmelidir. Sosyal belediyeçilik bağlamında halka yakınlık, hizmette yerellik ilkesi etkin bir şekilde uygulanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akçamete, G.** (2005). "İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar." *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Editör: Ankara, Ayşegül Ataman, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- Altan, Ömer Z.** (2004). "Sosyal Politika Dersleri", Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alvar, B.** (2014). "*Isparta'da Engelli İstihdamı ve Sorunları*" Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- Bal, S.** (1986). "İşitme Özürlü Çocukların Eğitimi", Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri (Editor: Bilir, S.). Ayyıldız Matbaası: Ankara
- Başaran, S.** (2007). "Özürlülerin Toplumsal Bütünleşmesinde Yerel Yönetimlerin Önemi", Sosyal Politika Dergisi, Sayı 2, İstanbul,
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Kentleşme Şurası.** (2009), Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu, 35–39
- Bowe, F.** (2004). "Early Childhood Education: Birth to Eight". Canada: Thomson Delmar Learning.
- Bukatko, D. and Daehler, M. W.** (2001). Child Development. (4th. Ed.). Boston, New York: Houghton Mifflin Company.
- Bukatko, D. & DAEHLER, Marvin. W.** (2004). Child Development a Thematic Approach (5th Ed.). Boston, Houghton, Mifflin.
- Burcu, E.** (2002). Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe-Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, cilt no:19, 83-103.
- Burcu, E.** (2007). Türkiye'de Özürlü Birey Olma: Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, Ankara.
- Çengelci, B. ve Özekes, M.** (1997). "Zihinsel Özürlülük Ve Zihinsel Özürlülerde Problem Davranışların Ortadan Kaldırılması". Kişisel Yayın: İzmir

Dalkıranoglu, T. ve Cetinel, F. G. (2008). “Konaklama İşletmelerinde Kadın Ve Erkek Yöneticilerin Cinsiyet Ayrımcılığına Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi: Kütahya

Doğangün, Burak. (2008). Özel “Eğitim Gerektiren Psikiyatrik Durumlar”, Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi, 62: İstanbul

DPT. (2001). 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı: Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara, DPT Yayınları, s. 123.

Erdoğan, F. E, (2010). Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören Örneği, Yay. No.50, Ankara, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yay. s. 48

Eripek, S. (1996). Zihinsel Engelli Çocuklar. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.

Etyemez, H. (2012). “İş Hayatında Dezavantajlı Gruplar. Dezavantajlı Gruplar”, Ankara: Kamuda Sosyal Politika Dergisi

Eyüboğlu, E. (2000). SEVEN bir Kamu Yönetimi İçin: Yerel Yönetim Réformu için Eleştiriler, Öneriler ve Uyarılar. Osman Zillioğlu’na Armağan içinde, GSÜ

Gleeson, B. (2011). “Sakatlık Çalışmaları”. Derleyenler; Bezmen, D.; Yardımcı, S. ve Şentürk, Y. Koç Üniversitesi Yayınları. İstanbul.

Gümüş, D. Ç. (2001). “Kent İçi Toplu Taşımacılık Hizmetlerinde Özürlüler İçin Ulaşılabilirliğin Sağlanması”, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Özürlüler Uzmanlığı Tezi: Ankara

Gümüş, D. Ç. (2007). Türkiye’de Özürlüler İçin Ulaşılabilirlik Mevzuatı, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya 4- Bülten 46, 18-21.

Gündüz, G. S. (2007). “Sosyal İçerme Politikalarının Uygulanmasında Kamu İstihdam Kurumlarının Rolü”, İSGB: Ankara

Hwang, K. (2009). “Access and Coordination of Health Care Service for People With Disabilities”, Journal of Disability Policy Studies, Vol.20, No.1, 2009, s. 29.

Karataş, K. (2002). “Görme Özürlülerin Eğitimi” Körler Federasyonu Yayını: Ankara

Kaya, H. (2014). “Engelli Hakları ve Yerel Yönetim”
http://www.sosyalhizmetuzmani.org/engellihaklari_yerel.htm

Kızılcık, R. (2002). Alman Yerel Yönetim Sisteminde Müşteri Odaklı Hizmet Sunumu, Türk İdare Dergisi, Yıl: 74, Sayı: 435, Ankara, 2002, s: 154-155.

Kobal, G. (2005). “Ortopedik Yetersizlikten Etkilenmiş Olan Ve Sağlık Yetersizliği Olan Çocuklar”, (Editör Ayşegül Ataman) Özel Gereksinimli Çocuklar Ve Özel Eğitime Giriş, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık: Ankara

Kosor, D. (2011). “Engelli Çocukların Ağız Ve Diş Sağlığının Değerlendirilmesi”, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi): İzmir

Köksal, G. (2008). “Engellilerde Beslenme”, Klasmat Matbaacılık:Ankara

Kuhnke J. and Jungbluth D. (2003). İşte Almanya, Almanya Dışişleri Bakanlığı, (Çeviren: Belma Emircan), Berlin, s: 9.

Kurşun, S. (2014). Tekerlekli Sandalye Kullanan Engellilerin Kentsel Mekânları Kullanım Olanaklarının İrdelenmesi; Özgürlük Parkı Örneği, Kadıköy-İstanbul, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enst. Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi; Bartın

Kuz, T. (2001). Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumların İncelenmesi. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları/17, Ankara

Lowndes, V. and Sullivan, H. (2004). “ Like a Horse and Carriage or a Fish on a Together? Local Government Studies, 30:1

Mağden, D. ve Artan, İ. (1992). “ Ankara İl Merkezindeki Orta Sosyo Ekonomik Düzeyde İlkokul Ve Ortaokul Üçüncü Sınıfa Devam Eden Dokuz Ve On dört Yaş Öğrencilerinin Görme Ve İşitme Engellilere Karşı Tavrılarının İncelenmesi”. Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Çocuk Sağlığı Ve Eğitim Bölümü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı. I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. 11-12 Kasım: Ankara

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2015). *Özürllülere Sunulan Hizmetlerin Etkinleştirilmesi Çalışma Grubu Raporu, Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*, Ankara

Timur, S., Ege, E., ve Bakış, E. (2006). Engelli Kadınların Üreme Sağlığı Sorunları ve Etkileyen Faktörler, Cumhuriyet Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 10, 1: Sivas

TS (1999). 12576 Şehir içi yollar-özürllü ve yaşlılar için sokak, cadde, meydan ve yollarda yapısal önlemler ve işaretlerin tasarım kuralları. Ankara TSE

Tuncer, T. (2005). "Görme Yetersizliği Olan Çocuklar" Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş, Editör: Ayşegül Ataman. Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık: Ankara

Ulutaşdemir N. (2007). "Engelli Çocuklarda İletişim Ve Oyunun Önemi", Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2, 5, Elazığ: 2007

Unesco, *Towards Inclusive Education for Children with Disabilities: A Guideline*, Bangkok, UNESCO Publications, 2009, s. 4.

Yörükoğlu, A. (1992). "Aile ve Çocuk". (5. Basım). Özgür Yayıncılık: İstanbul.

İnternet Kaynakları :

Aslan, M. ve Şeker, S. (2011). Engellilere Yönelik Toplumsal Algı ve Dışlanmışlık (Siirt Örneği). Siirt Üniversitesi Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu. <http://www.sosyalhaklar.net/2011/bildiri/aslan-seker.pdf> Erişim: 12 Temmuz 2015

Avrupa’da engelliler için Berlin modeli

25/11/13 <http://tr.euronews.com/2013/11/25/avrupa-da-engelliler-icin-berlin-modeli/>
Erişim: 15 Temmuz 2015

Başkan Külçü, Almanya’da Engellilerle İlgili Çalışmasını Tamamladı

<http://www.corum.bel.tr/Duyuruoku/BASKAN-KULCU-ALMANYADA-ENGELLILERLE-ILGILI-CALISMASINI-TAMAMLADI.html> 18 Ağustos 2015

Eğitimde Teknoloji

Http://Egitimdeteknoloji1.Blogspot.Com.Tr/2012_03_01_Archive.Html 7 Mart 2012
Erişim: 16 Ağustos 2015

Ekinci, Ahmet (2012), “Belediyelerin Görev, Yetki, Sorumluluk ve İmtiyazları”

<http://www.urundergisi.com/makaleler.php?ID=1698> 8 Ağustos 2015

Engellilerin Türkiye Ve Dünyadaki Durumları

http://www.sagligimicinhersey.com/Hastalik_DigerSaglikSH_Detay_31_3156_Engellilerin_Turkiye_Ve_Dunyadaki_Durumlari.html Erişim: 1 Temmuz 2015

Evde Sağlık Hizmetleri

<http://www.saglikas.com.tr/kampanya.aspx?id=1> Erişim: 16 Temmuz 2015

İBB Trafik Müdürlüğü Engelsiz Yaşam İçin Engelleri Kaldırıyor

<http://www.erisilebiliristanbul.org/Haberler/Sayfalar/Haber.aspx?hid=68> Erişim: 16 Ağustos 2015

İBB Engelli Eğitimi

<http://www.ibb.gov.tr/sites/SaglikVeSosyalHizmetler/isom/Pages/Eg%C4%B1t%C4%B1mH%C4%B1zmetler%C4%B1.aspx> Erişim: 17 Temmuz 2015

İSÖM (2012) Özürlüler Yerel Hizmet Rehberi İsom Modeli

http://www.ibb.gov.tr/sites/SaglikVeSosyalHizmetler/yayinlarimiz/PublishingImages/ozurlu_yhr.pdf Erişim: 16 Temmuz 2015

Köseler, H. (2012). Almanya’da Görme Engelliler

http://halilkoseler.com/index.php?option=com_content&view=article&id=167:alman-yada-goerme-engelliler&catid=1:yazlarm&Itemid=44 Erişim: 16 Temmuz 2015

<Http://Www.Who.Int/Topics/Disabilities/En/>). Erişim: 16 Temmuz 2015

<http://engelliler.gen.tr/f42/iett-cebe-girdi-otobus-nerde-kaldi-derdi-bitti-9245/> Erişim tarihi: 22 Ağustos 2015

[http://statik.iskur.gov.tr/tr/rapor_bulten/uzmanlik_tezleri/G%C3%96KHAN%20SA%C4%B0T%20G%C3%9CND%20C3%9CZ%20\(SOSYAL%20C4%B0C3%87ERME%20POL%C4%B0T%C4%B0KALARININ%20UYGULANMAS.pdf](http://statik.iskur.gov.tr/tr/rapor_bulten/uzmanlik_tezleri/G%C3%96KHAN%20SA%C4%B0T%20G%C3%9CND%20C3%9CZ%20(SOSYAL%20C4%B0C3%87ERME%20POL%C4%B0T%C4%B0KALARININ%20UYGULANMAS.pdf) Erişim tarihi: 28 Ağustos 2015

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun”, (Çevrimiçi), <http://www.ozida.gov.tr/?menu=yenimevzuat&sayfa=2-2>, 2011. Erişim: 5 Ağustos 2015

Türkoğlu, A. Ö. (2013), Akıllı Ulaşım Sistemleri Müdürü, abdullah_onder.turkoglu@iett.gov.tr 0212 372 25 10/1005 Erişim: 6 Ağustos 2015

Uçar, E. ve Tezcan, U. C. (2011). “Bilişim Teknolojilerinin Zihinsel Engellilerin Eğitimine Etkisi”

<Http://Www.Engelsizbilisim.Org/Sunular/Cantezcan.Pdf> 2 Erişim: 6 Ağustos 2015

Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü

<http://www.sosyalpolitikalar.org/makaleler/sosyal-beledyecik/145-yerel-yoenetmlern-sosyal-poltka-alanindak-rolue> Erişim: 11 Ağustos 2015

Yurdagül, G. (2015) Almanya’da Engelli Hakları

<https://www.migreat.de/tr/t%C3%BCrk/m%C3%BCnih/hizmetler/almanyada-engelli-haklar%C4%B1-h8753> Erişim: 7 Ağustos 2015

Yüksel, F; Bozkurt, G. ve A. Güven. (2008) Yerel Yönetimlerde Etik Çerçevesinde Sosyal Sorumluluk Bilinci: Tokat Uygulaması, Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, [http://www.etikturkiye.com/etik/yerel/2GamzeBozkurt.pdf]. Erişim: 16 Temmuz 2015

http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/mev/temel_saglik/ruhsal_bozukluk.pdf Erişim: 10 Ağustos 2015

2015 Yılı mali Destek Programları

<http://www.istka.org.tr/duyuru/2015-yili-mali-destek-programlari> Erişim: 6 Ağustos 2015

EKLER

EK1: YASAL ve HUKUKİ DÜZENLEMELER

ANAYASA'DA YAPILAN DÜZENLEMELER

Madde 50 – Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Madde 61 – Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

AVRUPA SOSYAL ŞARTI

Madde 15

Özürlülerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkı
Akit Taraflar, yaşları ve özürlerinin nedenleri ve niteliği ne olursa olsun, özürlülerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkını etkili bir biçimde kullanabilmelerini sağlamak amacıyla:

1- Mümkün olduğunda genel plan çerçevesinde, ya da bu mümkün değilse, kamusal ya da özel uzmanlaşmış organlar aracılığıyla özürlülerin yönlendirilmesini, öğrenimini ve mesleki eğitimini sağlamak için gerekli önlemleri almayı;

2- Normal çalışma ortamında özürlüleri istihdam etmek ve onların istihdamını sürdürmek ve çalışma koşullarını özürlülerin gereksinimlerine uyarlamak, ya da özürlülük nedeniyle bunun mümkün olmadığı durumlarda çalışmayı buna göre düzenlemek ya da özrün düzeyine göre güvenli bir istihdam türü yaratmak için, işverenleri özendirmeye yönelik bütün önlemlerle onların istihdam edilmelerini teşvik etmek. Bazı durumlarda bu önlemler uzmanlaşmış yerleştirme ve destekleme hizmetlerine başvurmayı gerekli kılabilir.

3- Özellikle, teknik yardımları da içermek üzere, iletişim ve hareket engellerinin üstesinden gelmeyi ve ulaşım, barınma, kültürel etkinlikler ve boş zaman kullanımını

sağlamayı hedefleyen önlemler yoluyla özürlülerin toplumla tam olarak bütünleşmelerini ve toplum yaşamına katılmalarını teşvik etmek.

ÖZÜRLÜLER KANUNU

5378 sayılı özürlüler Kanunu'nun 14. maddesinde engellilerin istihdamına ilişkin aşağıdaki hükme yer verilmektedir.

İstihdam

MADDE 14 – İşe alımda; iş seçiminden, başvuru formları, seçim süreci, teknik değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve şartlarına kadar olan safhaların hiçbirinde özürlülerin aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz.

Çalışan özürlülerin aleyhinde sonuç doğuracak şekilde, özrüyle ilgili olarak diğer kişilerden farklı muamelede bulunulamaz.

Çalışan veya iş başvurusunda bulunan özürlülerin karşılaşılabileceği engel ve güçlükleri azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve işyerinde fiziksel düzenlemelerin bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile işyerleri tarafından yapılması zorunludur. Özürlülük durumları sebebiyle işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan özürlülerin istihdamı, öncelikle korumalı işyerleri aracılığıyla sağlanır.

Korumalı işyerleriyle ilgili usûl ve esaslar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Özürlüler İdaresi Başkanlığınca müştereken çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Ayrıca, 5378 sayılı Kanununun 20. maddesi hükmü ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda aşağıdaki şekilde bir değişiklik yapılmıştır:

MADDE 20 – 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 53 üncü maddesinin başlığı ve birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Özürlülerin Devlet memurluğuna alınmaları:

Mevzuata uygun olmak kaydıyla; özürlülerin mesleklerine uygun münhal kadrolara atanması, mesleklerini icra veya infaza yardımcı araç ve gerecin kurumlarınca temin edilmesi esastır. Özürlülerin Devlet memurluğuna alınma şartları ile hangi işlerde çalıştırılacakları, mesleklerini icra ve infazda hangi yardımcı araç ve gereçlerin kurumlarınca temin edileceği, zihinsel özürlülerin hangi görevlere atanmasında asgari eğitim şartından istisna edileceği hususları Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı,

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Özürliiler İdaresi Başkanlığı ve Devlet Personel Başkanlığınca müştereken hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.

İŞ KANUNU

Madde 30 – İşverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde her yılın Ocak ayı başından itibaren yürürlüğe girecek şekilde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda özürli ve eski hükümlü ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun ek 1 inci maddesinin (B) fıkrası uyarınca istihdamı zorunlu olan terör mağduru işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler. Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin toplam oranı yüzde altıdır. Ancak özürliiler için belirlenecek oran, toplam oranın yarısından az olamaz. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır.

Bu kapsamda çalıştırılacak işçi sayısının tespitinde belirsiz süreli iş sözleşmesine ve belirli süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan işçiler esas alınır. Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar, çalışma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalışmaya dönüştürülür.

Oranların hesaplanmasında yarıma kadar kesirler dikkate alınmaz, yarım ve daha fazla olanlar tama dönüştürülür.

İşyerinin işçisi iken sakatlanan, eski hükümlü ya da terör mağduru olanlara öncelik tanınır.

İşverenler çalıştırmakla yükümlü oldukları işçileri Türkiye İş Kurumu aracılığı ile sağlarlar.

Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin nitelikleri, hangi işlerde çalıştırılabilecekleri, bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel çalışma ile mesleğe yöneltilmeleri, mesleki yönden işverence nasıl işe alınacakları, Adalet Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca birlikte çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Yer altı ve su altı işlerinde özürli işçi çalıştırılmaz ve yukarıdaki hükümler uyarınca işyerlerindeki işçi sayısının tespitinde yer altı ve su altı işlerinde çalışanlar hesaba katılmaz.

Bir işyerinden malulen ayrılmak zorunda kalıp da sonradan maluliyeti ortadan kalkan işçiler eski işyerlerinde tekrar işe alınmalarını istedikleri takdirde, işveren bunları eski işleri veya benzeri işlerde boş yer varsa derhal, yoksa boşalacak ilk işe başka isteklilere

tercih ederek, o andaki şartlarla işe almak zorundadır. Aranılan şartlar bulunduğu halde işveren iş sözleşmesi yapma yükümlülüğünü yerine getirmese, işe alınma isteğinde bulunan eski işçiye altı aylık ücret tutarında tazminat öder.

Eski hükümlü çalıştırılmasında kanunlardaki kamu güvenliği ile ilgili hizmetlere ilişkin özel hükümler saklıdır.

Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranların üstünde özürlü ve eski hükümlü ve terör mağduru çalıştıran işverenlerin kontenjan fazlası işçiler için özürlü ve eski hükümlü çalıştırmakla yükümlü olmadıkları halde özürlü çalıştıran veya çalışma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmiş özürsüz çalıştıran işverenlerin bu şekilde çalıştırdıkları her bir özürlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemeleri gereken işveren sigorta prim hisselerinin yüzde ellisini kendisi, yüzde ellisini Hazine öder.

Bu maddeye aykırılık hallerinde 101 inci madde uyarınca tahsil edilecek para cezaları Türkiye İş Kurumu bütçesinin Maliye Bakanlığınca açılacak özel tertibine gelir kaydedilir. Bu hesapta toplanan paralar özürlü ve eski hükümlülerin mesleki eğitim ve mesleki rehabilitasyonu, kendi işini kurma ve bu gibi projelerde kullanılmak üzere Türkiye İş Kurumuna aktarılır. Toplanan paraların nerelere ve ne kadar verileceği Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Özürsüz İdaresi Başkanlığı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu ve en çok işçi ve işvereni temsil eden üst kuruluşların birer temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından karara bağlanır. Komisyonun çalışma usul ve esasları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Özürlü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğuna aykırılık

Madde 101 – Bu Kanunun 30 uncu maddesindeki hükümlere aykırı olarak özürlü ve eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her özürlü ve eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için yediyüzelli milyon lira para cezası verilir. Kamu kuruluşları da bu para cezasından hiçbir şekilde muaf tutulamaz.

İdari para cezalarının uygulanmasına ilişkin hususlar

Madde 108 – (Değişik birinci fıkra: 1/7/2005-5378/39 md.) Bu Kanunda öngörülen idari para cezaları, 101 inci maddedeki idari para cezaları hariç, gerekçesi belirtilmek

suretiyle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürünce verilir. 101 inci madde kapsamındaki idari para cezaları ise, doğrudan Türkiye İş Kurumu İl Müdürü tarafından verilir.

(Mülga birinci cümle: 1/7/2005-5378/39 md.) Verilen idari para cezalarına dair kararlar ilgililere 11.2.1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ edilir. Bu cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren en geç yedi gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın yerine getirilmesini durdurmaz. İtiraz üzerine verilen karar kesindir. İtiraz, zaruret görülmeyen hallerde evrak üzerinde inceleme yapılarak en kısa sürede sonuçlandırılır. Bu Kanuna göre verilen idari para cezaları, 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil olunur.

ENGELLİLERİN ÇALIŞMA ESASLARI VE TEŞVİKLER

Engellilerin istihdamını sağlamak ve teşvik etmek üzere, Türk Hukuku'nda çeşitli düzenlemeler kabul edilmiştir. Buna göre;

- İşyerinin işçisi iken sakatlananlara öncelik tanınır (İşKan.m.30/III).
- İşverenler çalıştırmakla yükümlü oldukları işçileri Türkiye İş Kurumu aracılığı ile sağlarlar. İŞKUR'dan alınan 2005 yılı verilerine göre 2004 yılı için işe yerleştirilmek üzere sıra bekleyen 71.703 özürlü bulunmaktadır.
- Yer altı ve su altı işlerinde özürlü işçi çalıştırılmaz ve yukarıdaki hükümler uyarınca işyerlerindeki işçi sayısının tespitinde yer altı ve su altı işlerinde çalışanlar hesaba katılmaz.
- Bir işyerinden malulen ayrılmak zorunda kalıp da sonradan maluliyeti ortadan kalkan işçiler eski işyerlerinde tekrar işe alınmalarını istedikleri takdirde, işveren bunları eski işleri veya benzeri işlerde boş yer varsa derhal, yoksa boşalacak ilk işe başka isteklilere tercih ederek, o andaki şartlarla işe almak zorundadır.
- Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranların üstünde özürlü çalıştıran işverenlerin kontenjan fazlası işçiler için,
 - Özürlü ve eski hükümlü çalıştırmakla yükümlü olmadıkları halde özürlü çalıştıran
 - Çalışma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmiş özürliyi çalıştıran
- İşverenlerin bu şekilde çalıştırdıkları her bir özürlü için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemeleri gereken işveren sigorta prim hisselerinin yüzde ellisini kendisi, yüzde ellisini Hazine öder[8].

Ek2: BM ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NDE ENGELLİ İSTİHDAMI

İlgili madde ise şu şekildedir.

Madde 27- Çalışma Ve İstihdam

1. Taraf Devletler, engellilerin çalışma hakkını diğerleriyle eşit bir şekilde tanır; ve bu hak, engellilerin açık, kapsayıcı ve erişilebilir nitelikte bir iş piyasası ve çalışma ortamında, serbestçe seçtikleri bir işte hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler, çalışırken sakatlananlar dahil tüm engellilerin çalışma hakkının hayata geçmesini, yasama tedbirleri dahil uygun tüm tedbirleri alarak, güvence altına almalıdır. Buna ek olarak:

- (a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, istihdam sürerken, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dahil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklar;
- (b) Adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak, engellilerin hakları diğerleriyle eşit bir şekilde korunmalıdır. Bu, fırsat eşitliğini, eşit değerde bir iş için engellilere eşit ücret verilmesini ve tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi dahil olmak üzere güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarını içerir;
- (c) Engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde iş ve sendikal haklarını kullanabilmelerini sağlar;
- (d) Engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde genel teknik ve mesleki rehberlik programlarına, yerleştirme hizmetlerine, meslek içi sürekli eğitime etkili erişimini sağlar,
- (e) İş piyasasında engellilerin istihdam olanaklarını ve kariyer gelişimini desteklemek, ve engellilerin iş aramasına ve işe başlamasına, çalışmaya devam etmesine ve işe geri dönmelerine yardım eder;
- (f) Serbest çalışma, girişimcilik, kooperatif kurma ve kendi işini kurma konusundaki fırsatları geliştirir;
- (g) Engelli kamu sektöründe istihdam eder;
- (h) Olumlu eylem programları, teşvikler ve diğer tedbirleri de içerebilecek uygun politika ve tedbirlerle, engellilerin özel sektörde çalıştırılmasını destekler;
- (i) Engellilerin çalıştıkları işyerlerinde makul uyumlaştırmanın yapılmasını sağlar;
- (j) Engellilerin açık iş piyasasında iş tecrübesi kazanmasını sağlar;
- (k) Engelliler için mesleki ve profesyonel rehabilitasyon, işe uyum ve çalışmaya dönüş programları yürütür.

2. Taraf Devletler, engellilerin köle olarak tutulmamalarını sağlamalı ve engellileri zorla çalıştırılmaya ve mecburi çalışmaya karşı diğerleriyle eşit bir şekilde korumalıdır.

Ek 3: AVRUPA BİRLİĞİ TEMEL HAKLAR BİLDİRGESİ

28 Eylül 2000 – 7 Aralık 2000

Madde 4. – İşkence veya insanlık dışı veya alçaltıcı muamele veya ceza yasağı

Hiç kimse, işkenceye veya insanlık dışı veya alçaltıcı muamele veya cezaya tabi tutulmamalıdır.

Madde 15. – Meslek seçme ve çalışma hakkı

1. Herkes, çalışma ve serbestçe seçilmiş veya kabul edilmiş bir mesleği ifa etme hakkına sahiptir.

2. Birliğin her vatandaşı, herhangi bir Üye Devlette iş arama, çalışma, yerleşme hakkını kullanma ve hizmet verme özgürlüğüne sahiptir.

3. Üye Devletlerin ülkelerinde çalışma izni almış olan üçüncü ülkelerin vatandaşları, Birliğin vatandaşlarının çalışma şartlarına eşit çalışma şartlarından yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 21. Ayrımcılık Yasağı

Cinsiyet, ırk, renk, etnik veya toplumsal köken, genetik özellikler, dil, din, veya inanç, siyasal veya başka konulardaki görüşler, ulusal bir azınlığın üyesi olmak, mal, doğum, özürlülük, yaş, cinsel eğilimler gibi hususlara dayanılarak ayrımcılık yapılmaz.

Madde 26. – Engellilerin toplumla bütünleştirilmesi

Birlik, engelli kişilerin, bağımsızlıklarını, toplumsal ve mesleki yaşamla bütünleştirilmelerini ve toplum yaşamına katılmalarını sağlamaya yönelik önlemlerden yararlanma hakkını tanımakta ve saygı göstermektedir.

DAYANIŞMA

Madde 27. – İşçilerin işletme içinde bilgi alma ve danışma hakkı

Topluluk mevzuatı ve ulusal yasalar ve uygulamalarda öngörülen durumlar ve koşullarda işçiler veya temsilcilerine, uygun düzeylerde zamanında bilgi verilmeli ve danışmalarda bulunulmalıdır.

Madde 29. – İşe yerleştirme hizmetlerinden yararlanma hakkı

Herkes, işe yerleştirme hizmetinden ücretsiz olarak yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 30. – Haksız işten çıkarmaya karşı koruma

Her işçi, Topluluk hukuku ve ulusal yasalar ve uygulamalara göre haksız işten çıkarmaya karşı korunma hakkına sahiptir.

Dünyadaki diğer örnekleri de incelediğimiz hepsinin ortak yasal bildirgesi engellilerin fırsat eşitliği içinde ayrımcılık yapılmadan tüm çalışanlarla aynı koşullarda istihdamda yer almasının olmazsa olmaz bir gerçek olduğu.

Ek4: BELEDİYELERİN KONUYA İLİŞKİN BAZI İMTİYAZ ve YETKİLERİ
Belediye Kanununun 15. maddesi “ Belediyeenin yetkileri ve imtiyazları” başlığını taşımaktadır. Bu maddede yer alan düzenlemelerden bazıları şöyledir (Ekinci 2012):

- Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak”.

- Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır.

Ayrıca, 4736 sayılı Kanun, belediyelerin ulaşım hizmetlerini sunarken esas alacağı temel ilkeyi ortaya koymuş ve böylece ulaşım sahasındaki keyfiliğin önüne geçilmesini, beldede yaşayan vatandaşlara daha ekonomik bir hizmet sunumunu ve hizmetten faydalananlar arasındaki eşitsizliklerin önüne geçilmesini amaçlamıştır.

4736 sayılı Kanunun 1. maddesiyle istisna kapsamına alınan yasalardan birisi, 24.02.1968 tarih ve 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun’dur. Söz konusu Kanun’un ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya ilişkin 2. maddesindeki hükümlerinde şu düzenlemeler yer almaktadır (Ekinci 2012):

- Milli Mücadeleye iştiraklerinden dolayı kendilerine İstiklal Madalyası verilen Türk Vatandaşlar,

- 1950 Ekim Ayından 1953 tarihindeki Pan-Muncan Ateşkes Anlaşmasına kadar Kore’de fiilen savaşa katılan Türk Vatandaşları,

- 1974 yılında Temmuz Birinci ve Ağustos İkinci Barış Harekatına Kıbrıs’ da fiilen görev olarak katılmış olan Türk vatandaşları,

- Harp malulü ve vazife malulleri ile bunların kendilerine refakat eden eşleri,
- Şehitlerin eşleri;
- Belediyeler ile bunların kurdukları birlik, müessese ve işletmeler, toplu taşıma hizmetlerinde malül, yaşlı, öğrenci ve basın kimlik kartı sahiplerine indirim uygulamaya yetkilidirler.

24.2.1968 tarihli ve 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun, 3.11.1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ve 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun ücretsiz veya indirimli tarife uygulanması ile ilgili hükümleri saklıdır.

- Bu vatandaşlar, Devlet Demiryolları ve Denizcilik Bankasının iç hatlarda çalışan vasıtalarında birinci mevkide ve belediye vasıtalarında ücretsiz olarak seyahat edebileceklerdir. 1005 sayılı Kanununun 1. maddesine göre kendisine aylık bağlanan dul eş de bu haklardan yararlanacaktır.

4736 sayılı Kanunun istisna tanıdığı diğer bir düzenleme de, 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'dur. Söz konusu Kanunun 21. maddesindeki düzenlemeye göre;

- Bu Kanun kapsamında olanlardan, malul olanlar, ölmüş olanların dul kalan eşleri, T.C. Emekli Sandığı dışındaki sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olarak çalışmayan ve bu kuruluşlardan aylık almayan kız çocukları, çalışmayacak durumda olan malul ve muhtaç olan erkek çocukları, reşit olmayan çocuklar ile anne ve babaları, yurtiçinde Devlet Demiryollarında, Denizyolları Şehir Hatlarında ve belediye toplu taşıma araçları ile belediye tarafından kurulan şirketler veya özel firmalar aracılığıyla yaptırılan toplu taşıma işinde kullanılan araçlarda ücretsiz seyahat edeceklerdir.

Bağlarçeşme Mah. Telefon: (212) 596 1329
Bağlarçeşme CAD. Cep Tel: 535 586 2130
No:15/9 E-Posta:
ESENYURT / metingurek@hotmail.com
İSTANBUL

Metin GÜREK

Kişisel Bilgi

Medeni durum: Evli
Uyruğu: T.C
Doğum Tarihi: 17.11.1984
Doğum Yeri: Büyükçekmece / İstanbul
Askerlik Durumu: 12.12.2009-17.05.2010 Yaptı

Eğitim

Süleyman Demirel Üniversitesi Ağlasun MYO (2005-2007)
Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi (2007-2009)

İş Deneyimi

Saadet Gıda A.Ş: Stajyer
Çözüm Muhasebe Bürosu: Muhasebe Elemanı (13.08.2007-09.11.2007)
Türkiye İş Bankası A.Ş. : Operasyon Destek Elemanı (12.03.2008-01.04.2013)
Türk Hava Yolları A.O. : Muhasebe Memuru (08.04.2013-Halen çalışmaktayım)

Bilgisayar

Microsoft Office, LKS, ETA, Corell Draw, İnternet

Kurs ve Seminer

Microsoft Office 98 Programları (180 Saat)
Bilgisayarlı Muhasebe (160 Saat)
İnternet (40 Saat)
İngilizce (328 Saat)
Diksiyon Eğitimi (100 Saat)
Zirvede Performans Eğitimi (13-14 Nisan 2009)

Mesleki Hedef

Finans ve muhasebe alanındaki konuları en iyi şekilde öğrenmek, kurs ve seminerlere katılarak iş geliştirme becerilerini üst düzey yönetici konumunda değerlendirmek.

Referans

Saadet Gıda A.Ş. : Fatih Kızıldeniz Tel: 555 434 88 80

Çözüm Muhasebe Bürosu: Anıl Şimşir Tel: 532 572 83 14

Türkiye İş Bankası A.Ş. : Elvan Horasan Tel: 555 328 92 72

Türk Hava Yolları A.O. : Mehmet ALKILIÇ Tel: 532 364 24 93